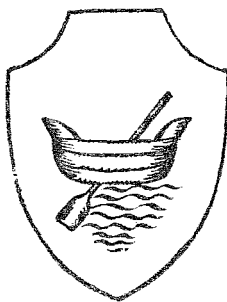

KSIĘGA
PAMIĄTKOWA

25^{CI}LECIA PRACY

POGOTOWIA RATUNKOWEGO

W ŁODZI

1

9

2

7

Towarzystwo Akcyjne
Société Fermière de la Czenstochovienne

Kapitał zakładowy 20 milionów franków

Przedziałnia, Tkalnia i Farbiarnia Bawełny

oraz

Wykończalnia, Przedziałnia i Tkalnia Juty
w Częstochowie

ZARZĄD:

38, Rue des Longues-Haies Roubaix (Francja)

Adres telegraficzny: **FERMIER ROUBAIX**

Oddział w Łodzi

ul. Piotrkowska Nr. 159

TELEFONY:

BIURO: 3-21, 6-56, DYREKCJA: 24-87, SKŁADY: 31-25

Adres telegraficzny: **FERMIER — ŁÓDŹ.**

DAR

133

W *głównym księgowym*

MIEJSKIEJ BIBLIOTEKI PUBL.

w Łodzi

Nr 16314 87/1924

Księga pamiątkowa

25^{cio} lecia

pracy Pogotowia Ratunkowego
w Łodzi

Cena 4 zł. 50 gr.

(Naddatków nie przyjmuje się).

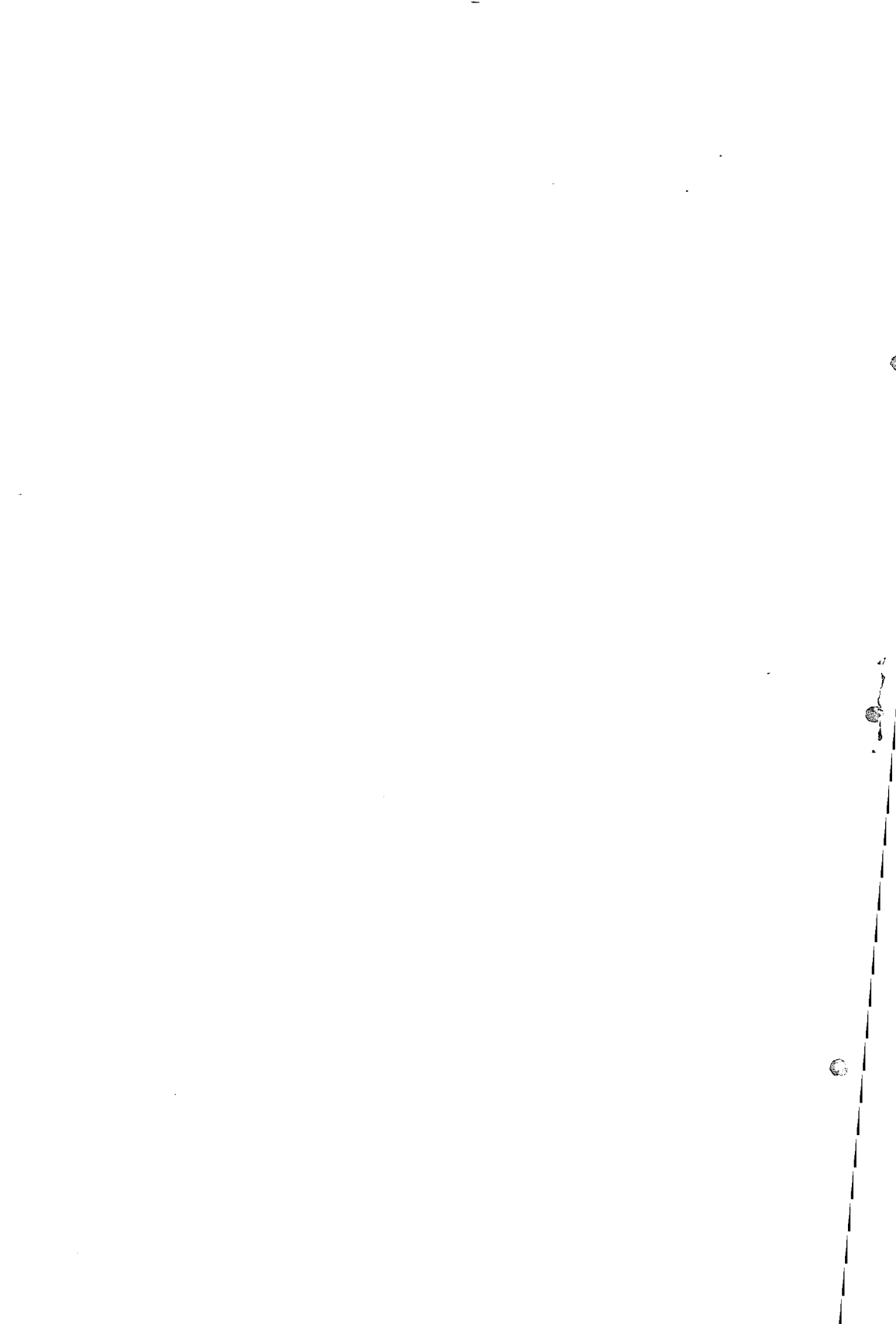
Łódź — 1927

Św. p. Emil Geyer

Założyciel i Prezes Pierwszego Zarządu Pogotowia
Ratunkowego.

Od Redakcji

Księgi pamiątkowej z okazji 25-ciolecia Pogotowia Ratunkowego w Łodzi.

Pogotowie Ratunkowe, jako instytucja społeczna, której zadaniem jest niesienie natychmiastowej pomocy ofiarom nieszczęśliwych wypadków, jest zdobyczą stosunkowo późniejszą w porównaniu z innymi instytucjami o charakterze samarytańskim. Na jej powstanie złożyły się liczne i różnorodne czynniki; wywołały potrzebę i umożliwiły jej istnienie warunki nowożytnego życia społecznego w wieku XIX-ym.

Potężny wzrost ludności w ośrodkach miejskich, rozwój wielkiego przemysłu, wraz z nim postępująca organizacja społeczna pod wpływem idei demokratycznej, stopniowe doskonalenie opieki społecznej, jednocześnie szybki rozwój medycyny i techniki — oto w sumarycznym ujęciu podłoże, na którym mogła powstać instytucja pierwszorzędnej użyteczności społecznej, jaką jest w naszych czasach Pogotowie Ratunkowe. Niewola polityczna, tamująca w naszym kraju rozwój samorządu terytorjalnego i wogóle organizacji społecznej opóźniła też powstanie instytucji, służących idei samarytańskiej.

Warszawa pozyskała Pogotowie Ratunkowe w roku 1897, Łódź — w roku 1899. W roku więc 1924-ym łódzkie Pogotowie Ratunkowe obchodziło swój 25-letni jubileusz, wraz z jubileuszem dr. Wł. Pinkusa, założyciela i niestrudzonego pracownika tej instytucji.

Dr. Józef Zawadzki, prezes Towarzystwa Doraznej Pomocy Lekarskiej w sposób plastyczny charakteryzuje działalność Pogotowia Ratunkowego w swej pracy „Dwadzieścia pięć lat Pogotowia Ratunkowego w Warszawie“:

„Walka odbywa się nie tylko na polu bitwy, trwa ona stale — bezustannie. Człowiek walczy ciągle z otaczającą przyrodą, siłami jej, uwięzionymi w maszyny, z setkami przeszkód fizycznych i moralnych, które na swej drodze spotyka. W walce tej niejednokrotnie zdrowie jego lub życie narażone jest na niebezpieczeństwo. Tu maszyna oberwała komuś rękę, owdzie, źle przyczepiona drabina nie wytrzymała ciężaru człowieka, tam walący się gruz lub ziemia przygniotła kogoś i t. p.

I oto leży, powalony na ziemię, bezradny, wijący się w bólach. Otaczają go inni, również bezradni, również bezsilni. Radziby zrobić wszystko, by ulżyć bliźniemu, ale brak im środków i wiedzy. Udzielenie choremu pierwszej pomocy, przewiezenie go do szpitala lub do domu na wygodnych noszach — to pierwsze wskazanie, zdolne już samo przez się uratować życie“.

Słusznie też zwraca uwagę dr. Józef Zawadzki na nienormalne, niezwykle ciężkie warunki, w jakich powstawały i dążyły do rozwoju nasze instytucje społeczne:

„Zarówno początki jak i dalsze prace Pogotowia Ratunkowego w Warszawie — mówi dr. Józef Zawadzki — nie były usiane różami“.

„Kto wgląda bliżej w życie naszych instytucyj, żyjących w nienormalnych warunkach zewnętrznych, a często i wewnętrznych, kto wie, ile pracy włożyć w każdy szczegół, w każde kółko skomplikowanej maszyneryji należy, ile umiejętności, aby kółka dopasować, a tembardziej złożyć z nich całość, któraby działała równo i zgodnie ze swem przeznaczeniem, kto doświadczył, jak łatwo o kamienie, rzucane podczas pracy pod nogi, a jak trudno o pomoc rzeczywistą — ten tylko ocenić potrafi trudy i znoje, pracę i wysiłek, niezbędne do stworzenia, a co ważniejsza do kierowania instytucją.

Gdzieindziej warunki istnienia instytucyj układają się same, znajduje ona poparcie, o ile jest w założeniu dobra; u nas warunki stwarzają należy, wywalczać wszelkimi sposobami prawo do życia, przekonywać tych, którzy nie chcą być przekonani, prosić, gdy wystarczyłoby żądać; szukać dróg ubocznych, gdy prosta prędkiej prowadzi do celu.

Nadmierna wrażliwość indywidualna nasza z trudem naginająca się do współdziałania zgodnego, stwarza trudności i zużywa siły na ich pokonanie. I tylko stałe uporczywe kroczenie po raz obranej drodze, tych, w których ręce dostanie się instytucja, skierowanie wzroku w cel właściwy i bezwzględne dążenie do tego celu — może być wkońcu uwieńczone wynikiem pomyślnym“.

Przez długi szereg lat Pogotowie Ratunkowe w Łodzi zmuszone było walczyć z trudnościami finansowemi, odwołując się do ofiarności publicznej. Zdobyło ono trwałe podstawy egzystencji i pomyślniejsze warunki dla dalszego rozwoju po jego umiastowieniu, co nastąpiło w roku 1920.

Przy opracowaniu sprawozdania, obejmującego działalność Pogotowia w Łodzi przez cały ciąg jego istnienia, nastęrczały się trudności wskutek braku dokładnych sprawozdań, dotyczących lat rewolucyj i lat Wielkiej Wojny. Te luki można było uzupełnić informacjami osób, blisko stojących tej instytucji, w przeważnej mierze wspomnieniami dr. Wł. Pinkusa.

Dane zaś liczbowe, ujęte w szereg tablic statystycznych, zaczerpnięte bezpośrednio z Zarządu Pogotowia Ratunkowego, obrazują z całą ścisłością rozwój tej instytucji w Łodzi.

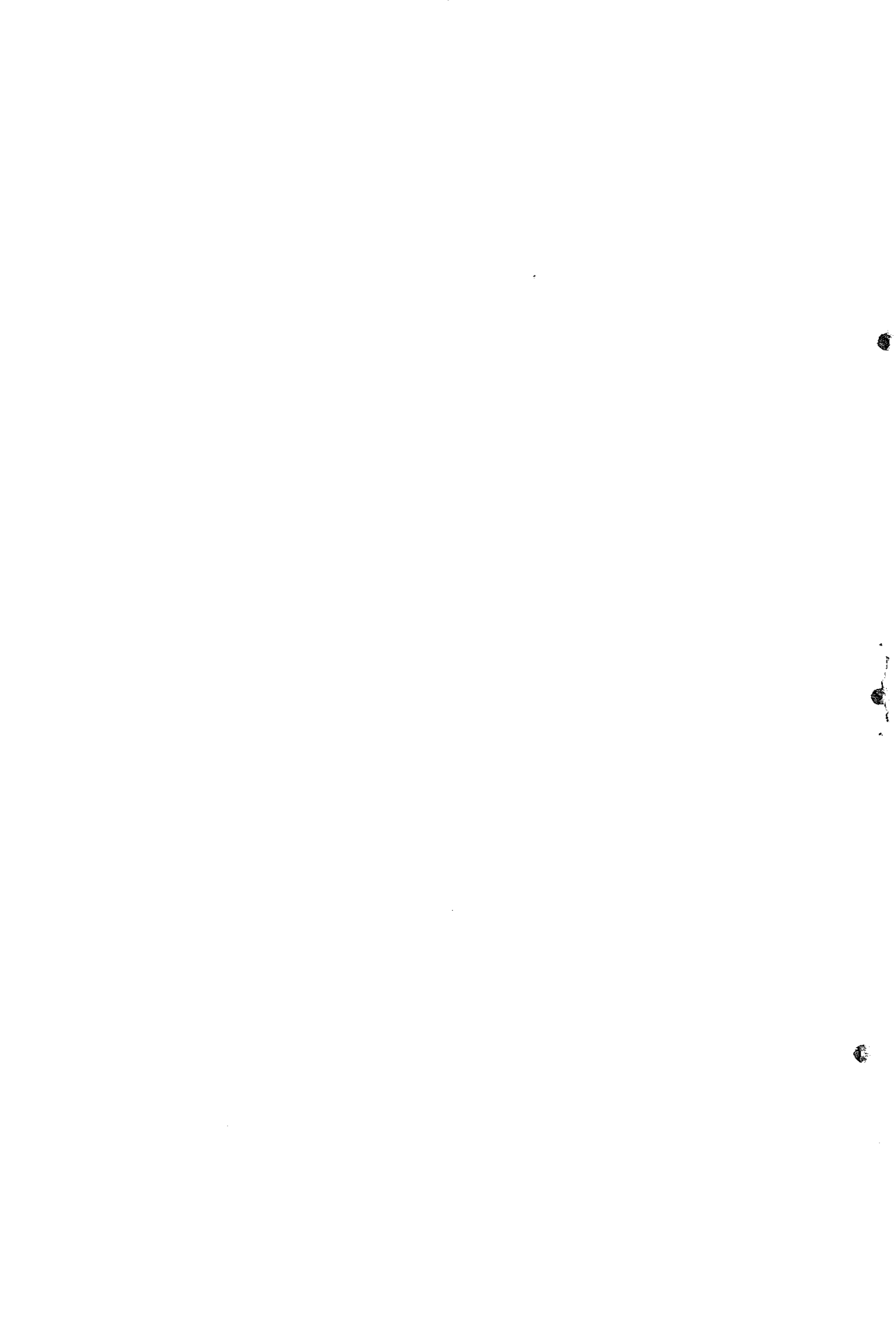
Działalność Pogotowia Ratunkowego — to dziedzina cichej pracy, mozolnych i ofiarnych trudów; tem większa więc zachodzi potrzeba zebrania i uwydatnienia owoców pracowitego żywota ludzkiego, aby istotne zasługi nie uległy zupełnemu zapomnieniu.

Maurycy Poznański

Założyciel i Skarbnik I-go Zarządu Pogotowia Ratunkowego.

Historja powstania i sprawozdanie z działalności Pogotowia Ratunkowego w Łodzi

w okresie od 1899 do 1926 roku włącznie.

Przy schyłku ubiegłego stulecia Łódź otrzymała nową instytucję, niosącą pomoc, obok szpitali, cierpieniu ludzkiemu — Pogotowie Ratunkowe.

Dzięki inicjatywie d-ra Pinkusa, staraniom Jego i miejscowego Towarzystwa Lekarskiego, poparciu prasy i ofiarności łodzian w dniu 16 maja 1899 roku powstało w Łodzi „Towarzystwo Doraźnej Pomocy Lekarskiej”, które w dniu 1 grudnia 1899 roku otworzyło swoją stację, Pogotowie Ratunkowe.

Myśl urządzenia w Łodzi pomocy lekarskiej dla uległych nagłym wypadkom powziął dr. Pinkus jeszcze w 1889 roku. Impuls do utworzenia w Łodzi instytucji, gotowej w każdej chwili do śpieszenia z pomocą ofiarom nieszczęśliwych wypadków, dał d-rowi Pinkusowi przykład Wiednia, gdzie właśnie niedawno zorganizowano taką instytucję; skłaniała go do tego również okoliczność, że w Łodzi coraz więcej czynników sprzyjało mnożeniu się nagłych, nieszczęśliwych wypadków: przemysł fabryczny coraz pomyślniej i potężniej rozwijał się, wskutek czego ludność szybko się zwiększała, ożywiły się bardziej stosunki handlowe i ruch w mieście, na którego wąskich ulicach miał w niedługim czasie pojawić się tramwaj elektryczny. W tych warunkach zamiar raz powzięty nie mógł być zaniechany, a urzeczywistnienie jego zależne było od sposobniejszej chwili.

Bodźcem, który przyspieszył założenie w Łodzi Pogotowia Ratunkowego, stał się pomyślny rezultat starań, zapoczątkowanych w 1896 roku przez ś. p. Konstantego hr. Przeździeckiego, podjętych przez niego współ z hr. G. Przeździeckim, dr. Józefem Zawadzkim, redaktorem S. Libickim i innymi o uzyskanie zatwierdzenia ustawy Towarzystwa doraźnej pomocy lekarskiej w Warszawie, które ukonstytuowało się na początku 1897 roku wnet po nadejściu zezwolenia.

Skłoniło to d-ra Pinkusa do rozpoczęcia kroków w celu uzyskania takiego pozwolenia dla Łodzi. Pierwszą instytucją, do której się zwrócił, był Komitet Higieniczny miejscowego Towarzystwa Lekarskiego, który odnośny projekt rozpatrywał na trzech posiedzeniach: 27 maja 1897 roku zastanawiano się nad potrzebą proponowanej instytucji i w rezultacie potrzebę tę potwierdzono; 29 września 1897 roku inicjator przeczytał projekt ustawy, przez Niego ułożonej i wzorowanej na ustawie warszawskiej, przy-

czem uznano za konieczne poczynić w niej pewne zmiany, dotyczące się zakresu obowiązkowego działalności przyszłego Towarzystwa; dnia 1-go października 1897 roku ustawa została ostatecznie przyjęta przez Komitet Higjeniczny, który przesłał ją następnie do Zarządu Towarzystwa Lekarskiego.

Zarząd, rozpatrzywszy sprawę dnia 1 listopada 1897 roku, postanowił zalecić Towarzystwu przyjęcie projektu i skierowanie go do władz rządowych dla zatwierdzenia, wyrażając przytem życzenie, ażeby kroki urzędowe wstrzymać do czasu przekonania się, jak funkcjonuje warszawskie Pogotowie Ratunkowe. Stanowisko Zarządu zostało aprobowane na ogólnem zebraniu Towarzystwa Lekarskiego w dniu 3.XI. 1897 roku, przyczem upoważniono Zarząd do dalszego działania według własnego uznania.

W roku 1899 dr. Pinkus zwiedził warszawskie Pogotowie i osobiście przekonał się o użyteczności i wziętości tej instytucji, poczem z upoważnienia Zarządu Towarzystwa Lekarskiego przesłał w dniu 22.IX. 1899 roku władzom rosyjskim projekt ustawy Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej w Łodzi dla uzyskania legalizacji tegoż.

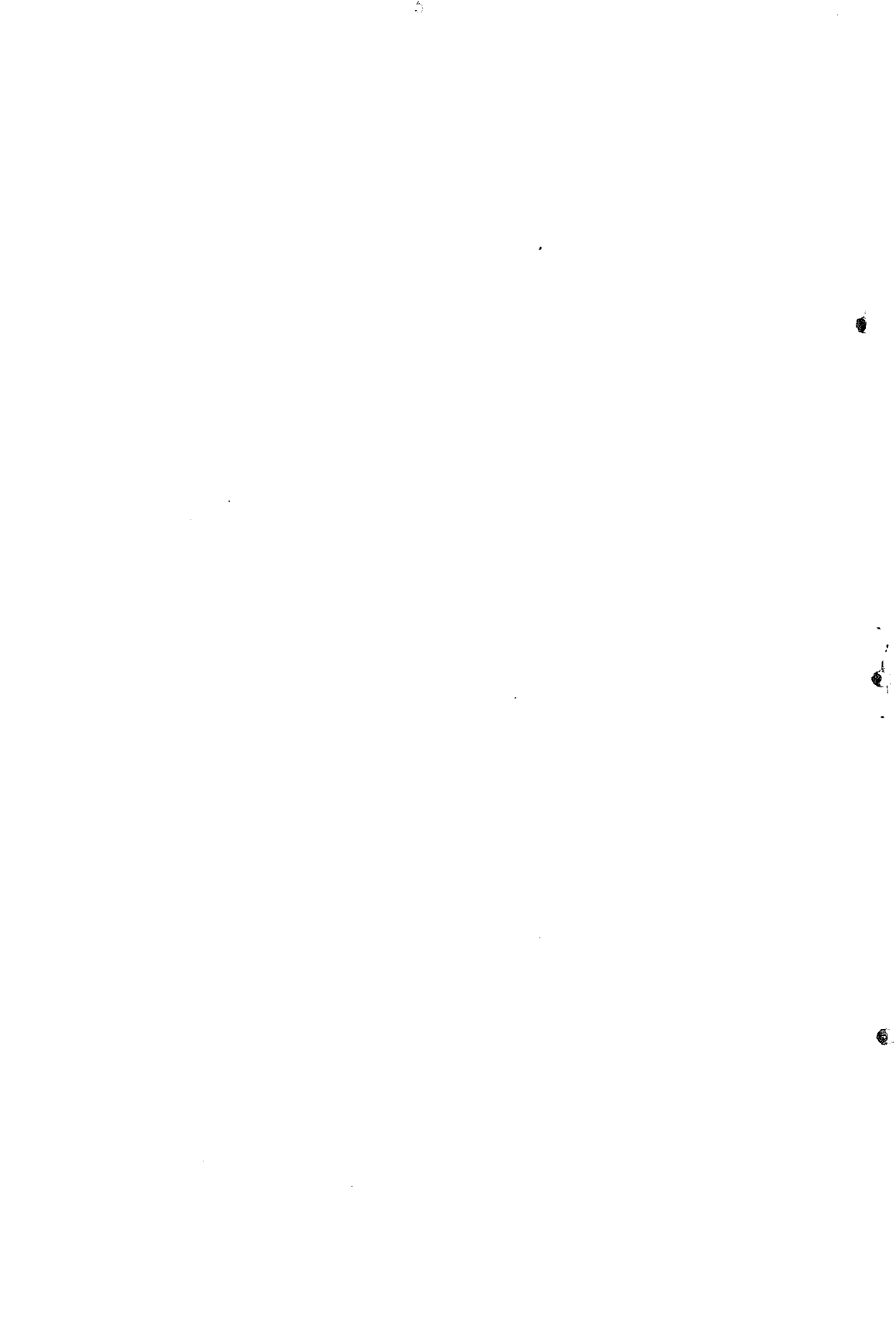
Zatwierdzony przez władze rosyjskie projekt ustawy Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej w Łodzi nadszedł 3 marca 1899 roku, wskutek czego na dzień 7 kwietnia 1899 roku zwołano nadzwyczajne posiedzenie Towarzystwa Lekarskiego. Na zebraniu tem inicjator, dr. Pinkus zaznajomił obecnych z zadaniem instytucji, z zakresem i warunkami przyszłej jej działalności. Następnie prezes T-wa, dr. Jonscher, zaproponował zebranym, ażeby zaznaczyli osobisty swój udział w tej instytucji w charakterze członków na przygotowanych w tym celu deklaracjach, które podpisało 35-ciu — prawie wszyscy obecni. Podpisani, jako pierwsi członkowie tworzącego się Towarzystwa, sprawę ostatecznego ukonstytuowania tegoż powierzyli dwunastu ze swego grona, wybrawszy do tej komisji oprócz inicjatora — d-ra Pinkusa, d-rów: K. Jonschera, A. Kruschego, M. Goldsobla, K. Jasińskiego, M. Cohna, K. Górskiego, J. Kolińskiego, M. Likiernika, H. Rundo, S. Sterlinga i J. Wiśtockiego.

Komisja ta uznała, że szybkie i pomyślne załatwienie poruczonej jej sprawy wymaga udziału w jej czynnościach i przedstawicieli sfer nielekarskich. Na posiedzeniu komisji organizacyjnej, naznaczone na dzień 25 kwietnia 1899 roku, z osób, zaproszonych w powyższym celu, przybyli pp.: H. Grohman, L. Koral, dr. A. Hoffrichter, rejent K. Mogilnicki, M. Poznanski i T. Trenkler. Na posiedzeniu tem uchwalono: 1) wyznaczyć na dzień 16 maja 1899 roku ogólne zebranie członków-założycieli Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej w Łodzi, 2) zawiadomić o tym terminie niektóre osoby i firmy, proponując im podpisanie deklaracyj członkowskich, jeżeli życzą sobie uczestniczyć w powołaniu do życia pożytecznej instytucji, oraz przybycia na ogólne zebranie.

św. p. Dr. Alfred Krusche

Założyciel i Członek I-go Zarządu Pogotowia Ratunkowego.

Skutek powyższej uchwały okazał się nader pomyślny, albowiem 120 osób, nie licząc członków T-wa Lekarskiego, zdeklarowało swój udział w sprawie zorganizowania Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej. Niezależnie od tego p. Emil Geyer, prezes T-wa Akc. „Ludwika Geyera“, doniósł listownie, że chcąc przyczynić się do przyspieszenia powstania pożytecznej dla miasta instytucji, T-wo Akc. przeznaczyło na ten cel sumę 2000 rubli.

Na odbytem w dniu 16 maja 1899 roku posiedzeniu członków-założycieli Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej pod przewodnictwem p. Juljusza Kunitzera wybrano Zarząd w składzie następującym:

1) dr. Wł. Pinkus, 2) dr. Krusche, 3) dr. Jonscher, 4) Emil Geyer, 5) H. Grohman, 6) dr. M. Cohn, 7) K. Scheibler, 8) dr. K. Jasiński, 9) St. Jarociński, 10) M. Poznański, 11) St. Silberstein, 12) K. Mogilnicki.

Obecni na zebraniu członkowie zadeklarowali jednorazowo na rzecz Towarzystwa rb. 6499 i składek rocznych w sumie 1175 rb., przyczem upoważnili Zarząd do urządzenia Pogotowia Ratunkowego już w 1899 r.

Członkami-założycielami Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej byli p. p.: d-rzy M. Berenstein, I. Bette, J. Birenzweig, M. Cohn, H. Donchin, S. Dworzańczyk, L. Fankanowski, M. Goldblum, K. Jasiński, K. Jonscher, H. Kohn, J. Kohn, J. Koliński, M. Krotowski, A. Krusche, A. Landau, M. Littauer, Z. Makow, I. Margolis, J. Maybaum, A. Pański, I. Perlis, W. Pinkus, L. Przedborski, H. Rosenthal, H. Rundo, J. Zachs, E. Sonenberg, S. Sterling, J. Wisłocki, S. Bartkiewicz, S. Gutentag, M. Kaufman, J. Lohrer, H. Olszewski, S. Rontaler, A. Rząd, Cz. Stankiewicz, oraz aptekarz A. Stopczyk; pp. K. Arkuszewski, A. Babicki, B. Birenzweig, Mich. Cohn, Ilar. Chrzanowski, St. Czajkowski, S. Czamański, A. Dobranicki, B. Dobranicki, H. Grohman, E. Heiman, J. Hertz, dr. F. Hirszberg, J. Hirszberg, A. Hoffrichter, St. Jarociński, M. Kernbaum, W. Knapki, Sam. Kohn, L. Koral, J. Kunitzer, Leop. Landau, D. Landè, J. Landè, K. Mogilnicki, M. Pinkus, M. Prussak, A. Raubal, J. Rosenblatt, W. Rowiński, dr. J. Sachs, F. Sellin, M. Szyffer, A. Walfisz, L. Zoner, Z. Anstadt, S. Barciński, I. Bendetsohn, K. Bennich, M. Berlinerblau, I. Berson, dr. A. Biederman, R. Biederman, J. Bielschowski, Buhle i Schulz, Bracia Bukiet, A. Chomętowski, W. Drozdowski, K. Eisert, M. Ficher, R. Ficher, M. Fraenkel, H. Fux, L. Gajewicz, K. W. Gehlig, R. Geyer, Eug. Geyer, Emil Geyer, St. Ginsberg, E. Ginsbergowa, M. Goldfeder, J. W. Grabowski, A. Härtig, M. Heiman, E. Herbst, St. Herzberg, Z. Jarociński, W. Jonscher, R. Keller, E. Kern, M. Kipper, A. Koechlin, Ign. Kohn, Markus Kohn, E. Kremky, G. Landau, Jam. Landau, Salom. Landau, Landau i Weile, Leonhardt, Woelker i Garbardt, Z. Lichtenfeld, G. Lorenz, L. Louri, A. Małachowski, L. Meyer, T. Meyerhoff, J. Petersilge, I. K. Poznański, Ign. Poznański, dr. K. Poznański, M. Poznański, M. Prinz, F. Ramisch, L. Rappaport, J. Richter, Z. Richter, D. Rosenblatt, M. Rosen-

blatt, S. Rosenblatt, M. Rosicki, Izyd. Sachs, J. Sachsowa, Anna Scheibler, K. Scheibler, H. Schlee, F. W. Schweikert,, St. M. Silberstein, T. Silbersteinowa, M. Sprzączkowski, A. Stamirowski, K. Steinert, A. Stiller, W. Stolaroff, W. Sudra, M. Tauber, O. Thieneman, T. Trenkler, W. Vorwerk, B. Wachs, L. Wilczyński, W. Wścieklica, R. Ziegler.

Wyłoniony na ogólnem zebraniu członków Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej Zarząd powołał na prezesa p. Emila Geyera, na wiceprezesów pp.: H. Grohmana i d-ra W. Pinkusa, na sekretarza d-ra K. Jaśńskiego, na skarbnika p. Maurycego Poznańskiego i na inspektora stacji ratunkowej (Pogotowia) d-ra A. Kruschego.

Pierwszem zadaniem Zarządu po rozdziale czynności pomiędzy członków było rozpoczęcie działalności w kierunku udzielania doraźnej pomocy lekarskiej w nieszczęśliwych wypadkach. W tym celu należało przyspieszyć urządzenie stacji ratunkowej i oddanie jej do użytku ogółu. Uskutecznienie tego wymagało wielu i różnych zachodów, a przedewszystkiem uzyskania niezbędnych funduszków. Obliczono, że koszty urządzenia Pogotowia Ratunkowego wyniosą w przybliżeniu 8000 rubli.

W chwili ukonstytuowania się Towarzystwa było ogółem członków 204, którzy zobowiązali się wnieść jednorazowo 6499 rb. i wpłacać rocznie 1175 rb. Dnia 31.XII. 1899 roku liczba ogólna członków wynosiła 320 osób i firm, od których w ciągu tegoż roku otrzymano 13,184 rubli w formie jednorazowych składek i 2535 rb. składek rocznych. W końcu 1900 roku Towarzystwo liczyło 433 członków, którzy w ciągu tegoż roku jednorazowo wnieśli 4205 rb. 50 kop. i złożyli składek w sumie 4800 rubli.

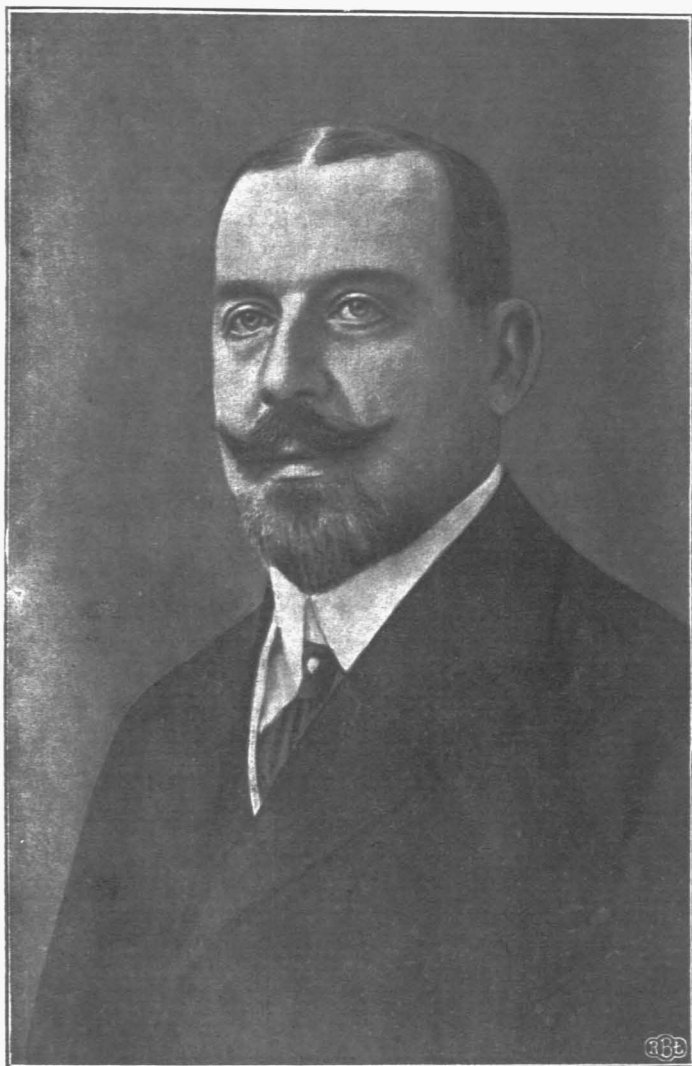
Wobec przesilenia ekonomicznego, które od początku 1900 roku dotkliwie dawało się Łodzi we znaki, uważać należy ten rezultat za pomyślny. Dowodziło to uznania przez łodzian potrzeby takiej instytucji i zarazem dobrze świadczyło o ich ofiarności.

Mimo to Zarząd przewidywał, że wpływy ze składek nie wystarczą na potrzeby instytucji i dlatego postarał się o wpływy z innych źródeł, a mianowicie z widowisk i koncertów; uzyskano ponadto roczną zapomogę z kasy miejskiej w wysokości 1800 r., poczynając od 1900 roku.

Posiadając pewne środki materialne, Zarząd T-wa Doraźnej Pomocy Lekarskiej przystąpił do zorganizowania stacji Pogotowia Ratunkowego. Za wzór posłużyła instytucja warszawska, która w ciągu dwuletniej swej działalności okazała się odpowiadającą w zupełności swemu przeznaczeniu. Korzystano przytem z doświadczenia gorliwych opiekunów warszawskiego Pogotowia Ratunkowego: Gustawa hr. Przeździeckiego i d-ra Józefa Zawadzkiego, dzięki wskazówkom, przez nich udzielonym.

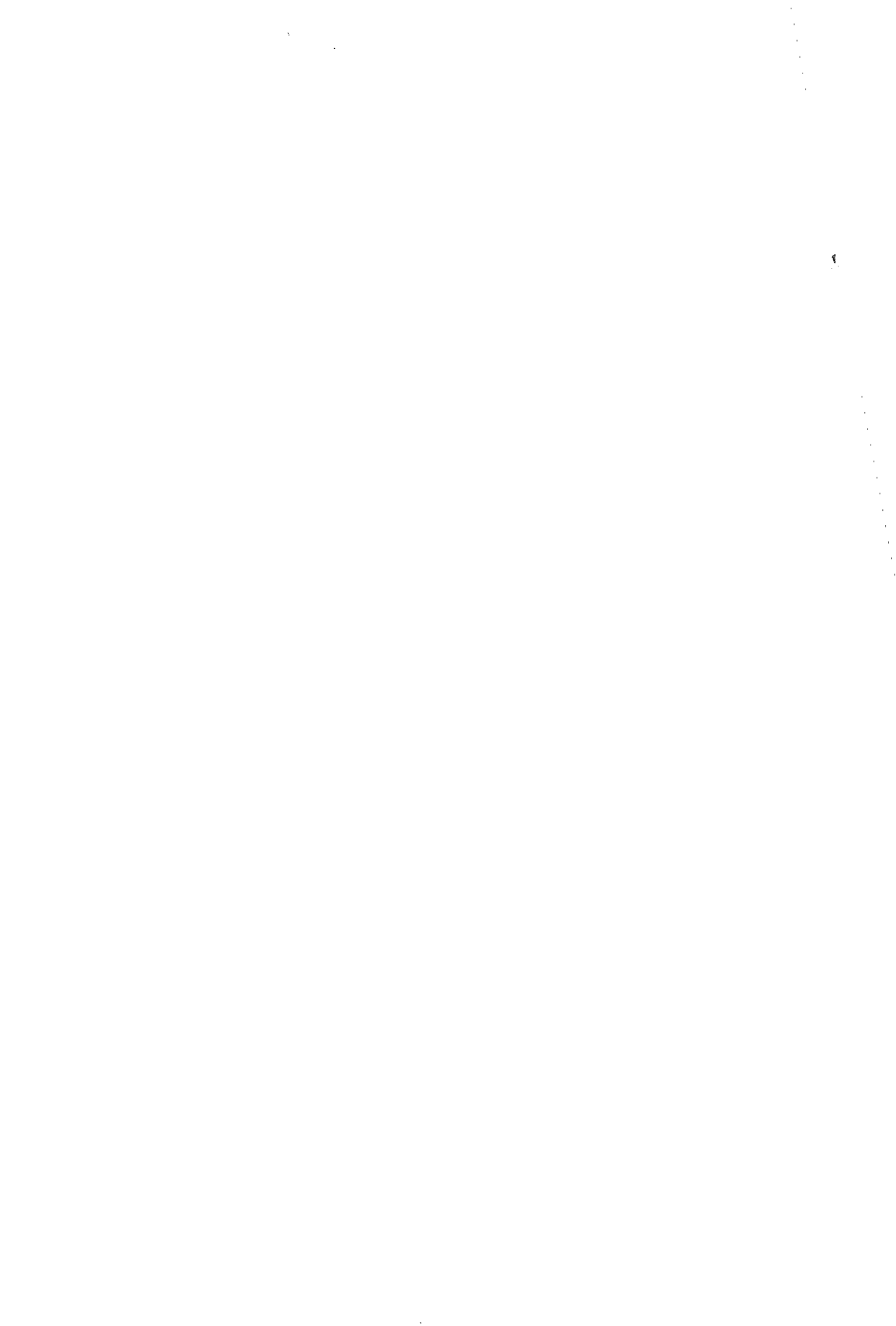
Otwarcie Pogotowia Ratunkowego nastąpiło w dniu 1 grudnia 1899 roku w obecności władz rosyjskich z gubernatorem piotrkowskim na czele, prałata X. hr. Z. Łubieńskiego, członków T-wa Doraźnej Pomocy Lekarskiej w Warszawie: Gustawa hr. Przeździeckiego i d-ra Józefa Zawadz-

Karol Scheibler

Założyciel i Członek I-go Zarządu Pogotowia Ratunkowego.

kiego, honorowych radnych m. Łodzi, przedstawiciele prasy, oraz licznych członków Towarzystwa.

Na początku nabyto 3 karety, każda z 2 lektykami, oraz odpowiednie narzędzia lekarskie, zaangażowano personel lekarski i pomocniczy i Pogotowie rozpoczęło swą działalność.

Działalność Pogotowia ograniczała się tylko do obrębu samego miasta. Mimo to ze względów humanitarnych postanowiono nie odmawiać pomocy bezpłatnej w razie zbiorowych nieszczęśliwych wypadków z ludźmi zaszytymi poza miastem, lecz blisko niego i w miejscu dla karet dostępnym. Z tych samych względów uznano za właściwe nieść pomoc doraźną i w mieszkaniach prywatnych w nagłych, nieszczęśliwych wypadkach.

Na pomieszczenie Pogotowia Ratunkowego wynajęto początkowo lokal przy Alejach Kościuszki (dawniej Spacerowa) Nr. 9, gdzie Pogotowie znajdowało się przez kilka lat. Rozumiano jednak dobrze, że jest to pomieszczenie tymczasowe i, że dla należytego rozwoju Pogotowie powinno posiadać własną siedzibę, dostosowaną do potrzeb instytucji. Starania Zarządu Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej stale też i konsekwentnie w tym kierunku zmierzały, chociaż w pierwszych latach istnienia Pogotowia z powodu braku środków materialnych, nie można było tego zamiaru urzeczywistnić. Wyrtnałe dążenia zostały uwieńczone pomyslnym rezultatem w roku 1906; w dniu 21 kwietnia 1906 roku mianowicie nabyto posesję przy ul. Gdańskiej (dawniej Długiej) Nr. 83 i zainstalowano tu na stałe Pogotowie Ratunkowe po dokonaniu odpowiednich przeróbek i remontu w budynkach, znajdujących się na tej posesji. W domu, znajdującym się na posesji, urządzono salę operacyjną, umieszczono biuro Pogotowia, a pozostałą część przeznaczono na mieszkania dla personelu. W stajni i wozowni znalazły pomieszczenie konie i karetki Pogotowia.

Kierownictwo Pogotowia od roku 1901 spoczywa nieprzerwanie do ostatniej chwili w rękach d-ra Pinkusa, inicjatora otwarcia Pogotowia, który po wystąpieniu z Zarządu Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej w roku 1901 objął na życzenie Zarządu stanowisko zarządzającego Pogotowiem. W osobie d-ra Pinkusa Pogotowie pozyskało nader doświadczonego i troskliwego o dobro instytucji kierownika i okoliczność ta, niewątpliwie przyczyniła się do zwycięskiego pokonania trudności, z jakimi w późniejszej swojej działalności Pogotowie niejednokrotnie się spotkało.

Zarząd Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej po okresie organizacji Pogotowia Ratunkowego, zakończonym w 1900 roku, zajął się załatwianiem bieżących spraw administracyjnych, zwracając baczną uwagę na sprawność instytucji. Jedną ze stałych, a najważniejszych trosk Zarządu było zapewnienie Pogotowiu niezbędnych do egzystencji funduszy.

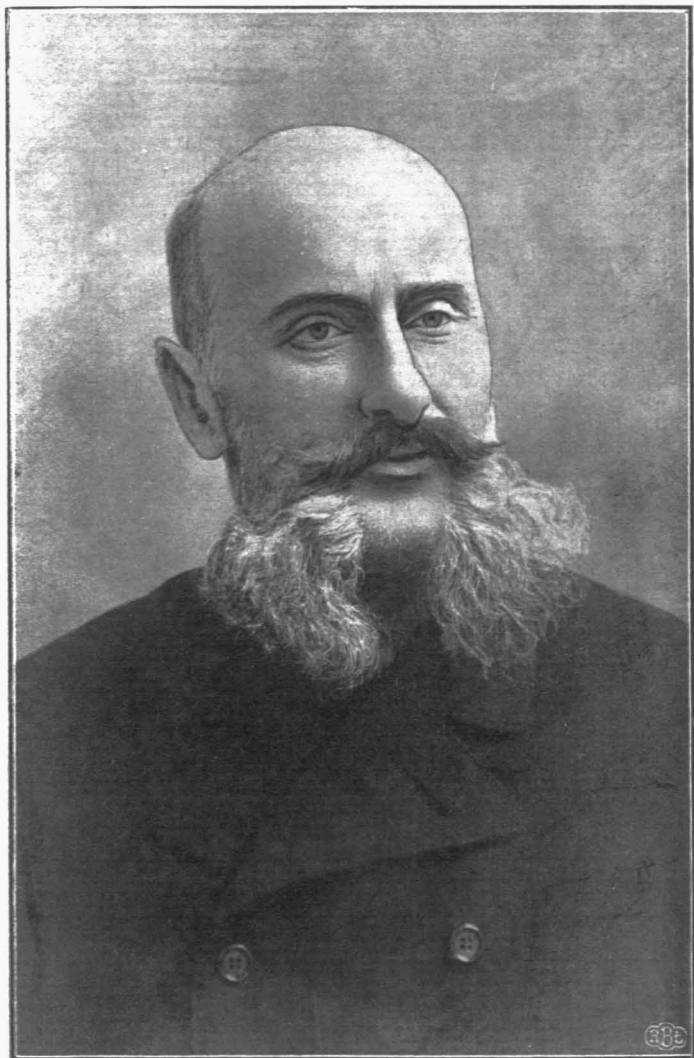
Budżet Pogotowia w pierwszych latach istnienia wynosił w wydatkach kilkanaście tysięcy rubli, podnosząc się stopniowo do wysokości dwudziestu kilku tysięcy rubli na parę lat przed wybuchem wojny euro-

pejskiej w 1914 roku. Na pokrycie tych wydatków Pogotowie posiadało dwa stałe źródła dochodów: składki roczne członków Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej, oraz zapomogę z kasy miejskiej (1800 rubli rocznie). Ponadto Pogotowie miało dochody niestałe: jednorazowe ofiary, złożone bezpośrednio lub za pośrednictwem prasy miejscowej, ofiary z puszek, umieszczonych w różnych zakładach, instytucjach, sklepach i t. d., wreszcie znaczniejsze sumy przynosiły imprezy, t. j. zabawy ogrodowe, bale maskowe i t. p., urządzane na rzecz Pogotowia przez Komitet dochodów niestałych, istniejący przy Zarządzie Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej.

Stale — o ile je takimi nazwać można — źródła dochodów Pogotowia: składki członkowskie i zapomoga z kasy miejskiej nie wystarczały na wszystkie wydatki, a to z tego względu, że Towarzystwo Doraźnej Pomocy Lekarskiej liczyło tylko kilkuset członków i liczba ta nigdy nie wzrosła do poważniejszych rozmiarów. Ilość członków T-wa w stosunku do półmilionowej ludności Łodzi stanowczo była za szczupłą, a wskutek tego słabą była podstawa bytu Pogotowia.

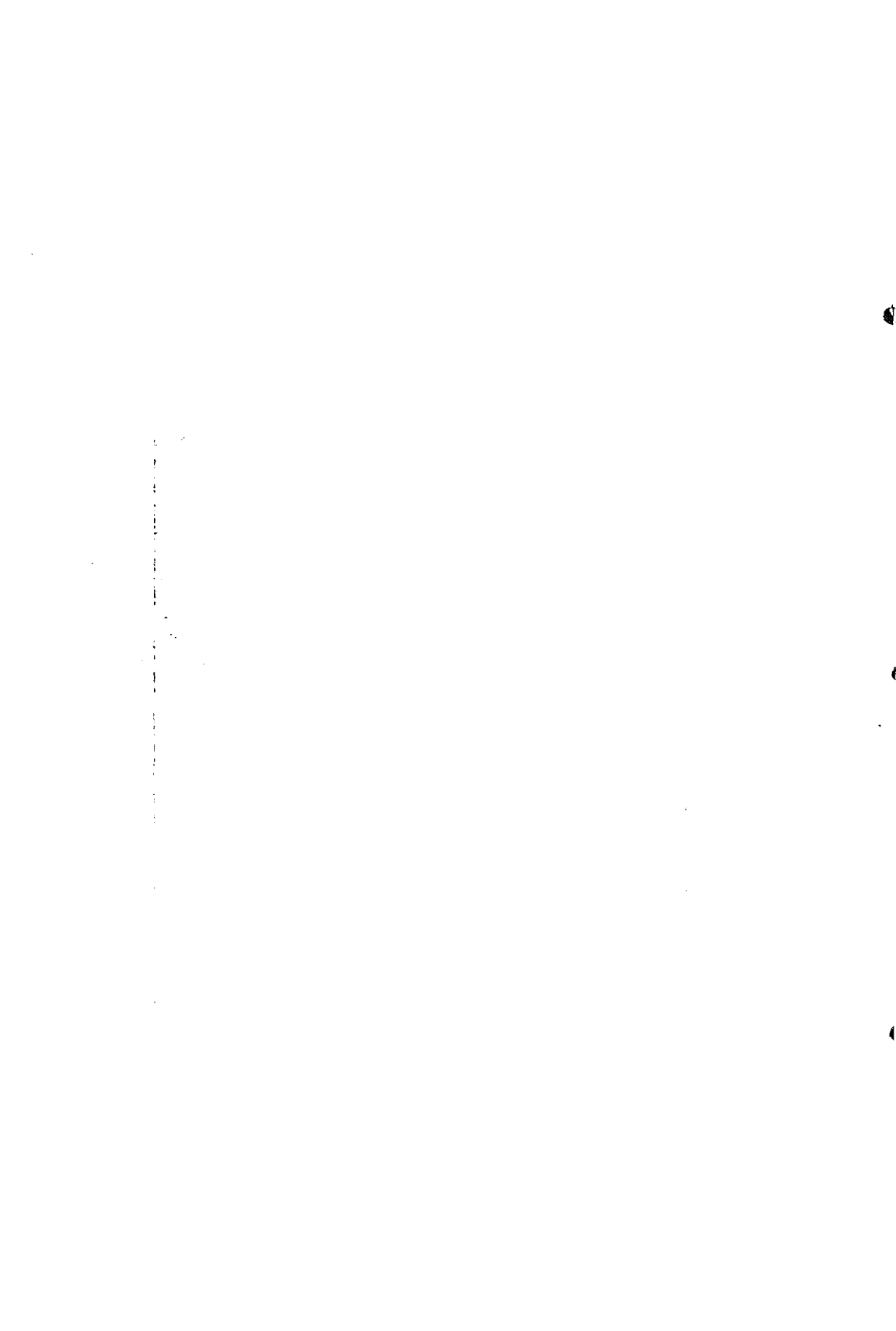
Ze składek członkowskich wpływało przeciętnie około 5 do 6 tysięcy rubli rocznie; liczba członków wynosiła przeciętnie 400—500 osób. Ostatnia liczba była rzeczywiście bardzo skromna, jeżeli weźmiemy pod uwagę, że na 4000 posesyj tylko 90 ich właścicieli było członkami Towarzystwa, a na 500 przeszło fabryk — tylko 124 ich właścicieli.

Zarząd miasta przed wybuchem wojny pozostawał w ręku ludzi, którzy nie wykazywali żadnego zainteresowania się losami Pogotowia, mimo, iż Zarząd T-wa Doraźnej Pomocy Lekarskiej ciągle czynił starania o podwyższenie wypłacanej przez kasę miejską zapomogi. Zapomoga ta, wyznaczona jeszcze w 1900 roku w sumie 1800 rubli rocznie, nie uległa zmianie do wybuchu wojny. Od roku 1900 zwiększyła się rozległość miasta i wzrosła znacznie liczba ludności, a w związku z tem wzmogła się działalność Pogotowia i wzrosły potrzeby instytucji. W roku 1900 naprz. było wezwań 2659, udzielono pomocy 2337 poszkodowanym i wydatkowano w tym roku na potrzeby Pogotowia 11,992 rubli; w roku 1912 wezwań było już 4526, udzielono pomocy 4004 poszkodowanym i wydatkowano 22,231 rubli. Wysokość zapomogi, wyznaczonej przez municypalność miasta dla Pogotowia, powinna była być ustosunkowana do potrzeb i działalności instytucji, a zatem powinna odpowiednio wzrastać. Wymowa cyfr obojętna jednak była dla ówczesnego zarządu miasta; o upośledzeniu Pogotowia Ratunkowego w Łodzi w porównaniu z innymi miastami świadczą następujące dane, zaczerpnięte z roku 1912. W roku 1912 Pogotowie w Warszawie wydatkowało 58,767 rubli, otrzymało zaś z kasy miejskiej 8000 rubli, więc 13,5% z góram; w Kijowie wydatkowano 27,727 rubli, kasa miejska wypłaciła 7000 rb., więc 25¼%; w Łodzi wydatkowano 22,231 rb., kasa miejska pokryła 1800 rubli, a więc tylko 8%.

św. p. Dr. Karol Jonscher

Założyciel i Członek I-go Zarządu Pogotowia Ratunkowego.

Pogotowie Ratunkowe w Łodzi z tych względów przeżywało momenty krytyczne pod względem finansowym, a zwłaszcza w latach rewolucyjnych (1905—1907 r.). W roku 1906 naprz. na posiedzeniu Zarządu w dniu 12.X. zapadła uchwała, „by prowadzić Pogotowie w zakresie dotychczasowym, ponieważ zakres uszczuplić się nie daje, do czasu wyczerpania się rozporządzalnych funduszków Towarzystwa i gdy ta ewentualność zajdzie, zawiesić czynności Pogotowia do czasu uzyskania niezbędnych środków materialnych“. W rok potem, 12.X. 1907 roku, na posiedzeniu Zarządu ponownie zastanawiano się nad kwestją dalszego istnienia Pogotowia i rozpatrywano szczegółowo wszelkie pozycje przychodu i rozchodu i w rezultacie postanowiono „przedsięwziąć energiczne starania w celu pomnożenia wpływów, ponieważ rozchodu zmniejszyć nie można“. Uchwała ta nie pozostała tylko na papierze, jeżeli bowiem do zawieszenia czynności Pogotowia nie doszło, to zawdzięczyć to należy energii i ofiarności Zarządu i członków Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej.

Zarząd T-wa, widząc, że stałe dochody są zbyt nikłe w stosunku do rosnących potrzeb Pogotowia, zwrócił baczną uwagę na dochody niestałe i tutaj znalazł źródło pokrycia dla wiszącego wciąż nad Pogotowiem deficytu. Bardzo duże zasługi położyły w tym względzie wybierane co-roczenie Komitety dochodów niestałych, które organizowały imprezy dochodowe na rzecz Pogotowia i okazywały w tym kierunku dużą pomysłowość. Pomijając szereg zabaw ogrodowych, maskarad i t. p., które przynosiły wprawdzie poważniejsze zyski, ale których dla braku miejsca wyliczać nie możemy, należy podkreślić, iż hojny zasitek, uzyskało Pogotowie z Wystawy Higieniczno-Spożywczej, urządzonej w miesiącu styczniu 1903 roku. Wystawa ta doznała powodzenia pod każdym względem, dzięki wiedzy i gorliwości jej inicjatora, d-ra Stanisława Serkowskiego, umiejętnej organizacji p. Bronisława Chojnowskiego i chętnemu współdziałaniu wielu innych osób. Efekt finansowy wypadł bardzo pomyślnie, gdyż pogotowie uzyskało 12,205 rb. 87 kop. czystego zysku z tej wystawy. Ponieważ wydatki Pogotowia w 1903 roku wynosiły 16,120 rb. 16 kop., przeto zysk z wystawy pokrył 77½% wydatków z tego roku. Jeszcze poważniejszą kwotę, aniżeli z wystawy, uzyskało Pogotowie w roku 1912 z „Dnia Pogotowia“, który przyniósł 15,046 rb. zysku; wydatki Pogotowia w roku 1912 wynosiły 22,231 rb. 98 kop., a zatem „Dzień Pogotowia“ pokrył 67,5% tych wydatków.

Pogotowie korzystało pozatem z ofiarności publicznej, przyczem podkreślić należy znaczniejsze ofiary, złożone na rzecz Pogotowia, a mianowicie:

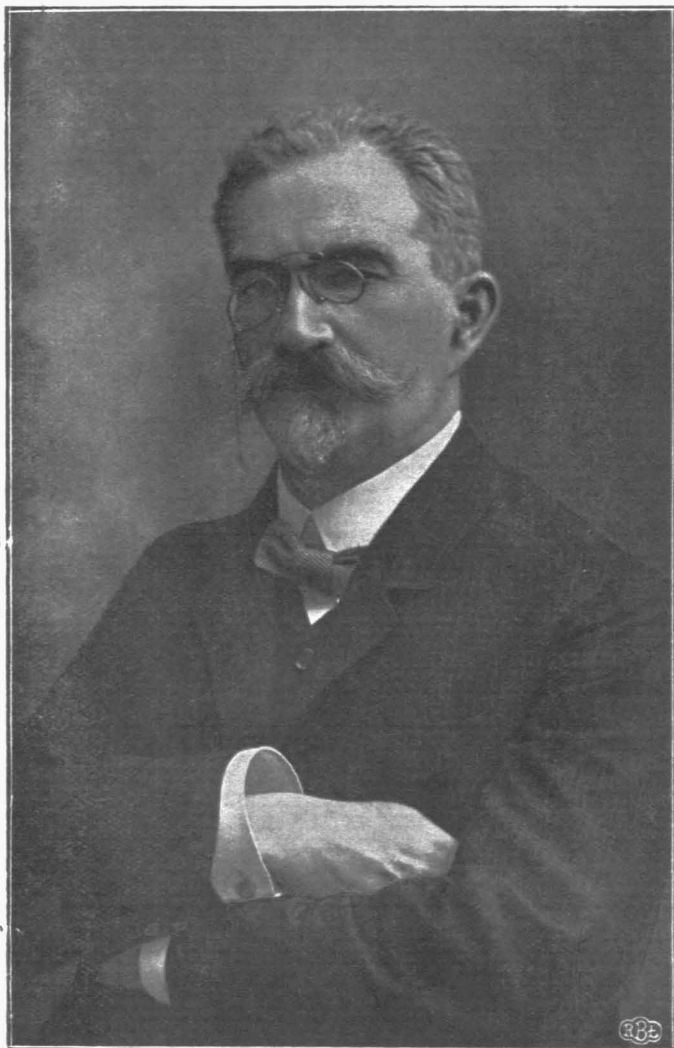
1)	w roku 1906 zapis ś. p. Juljusza Kunitzera	— 5000 rb.
2)	„ 1909 legat im. Dawida i Rebeki Prussaków	— 1000 „
3)	„ 1910 zapis ś. p. Musiałowskiej	— 1000 „
4)	„ 1911 fundusz żelazny im. ś. p. Emila Geyera	— 4000 „

i inne.

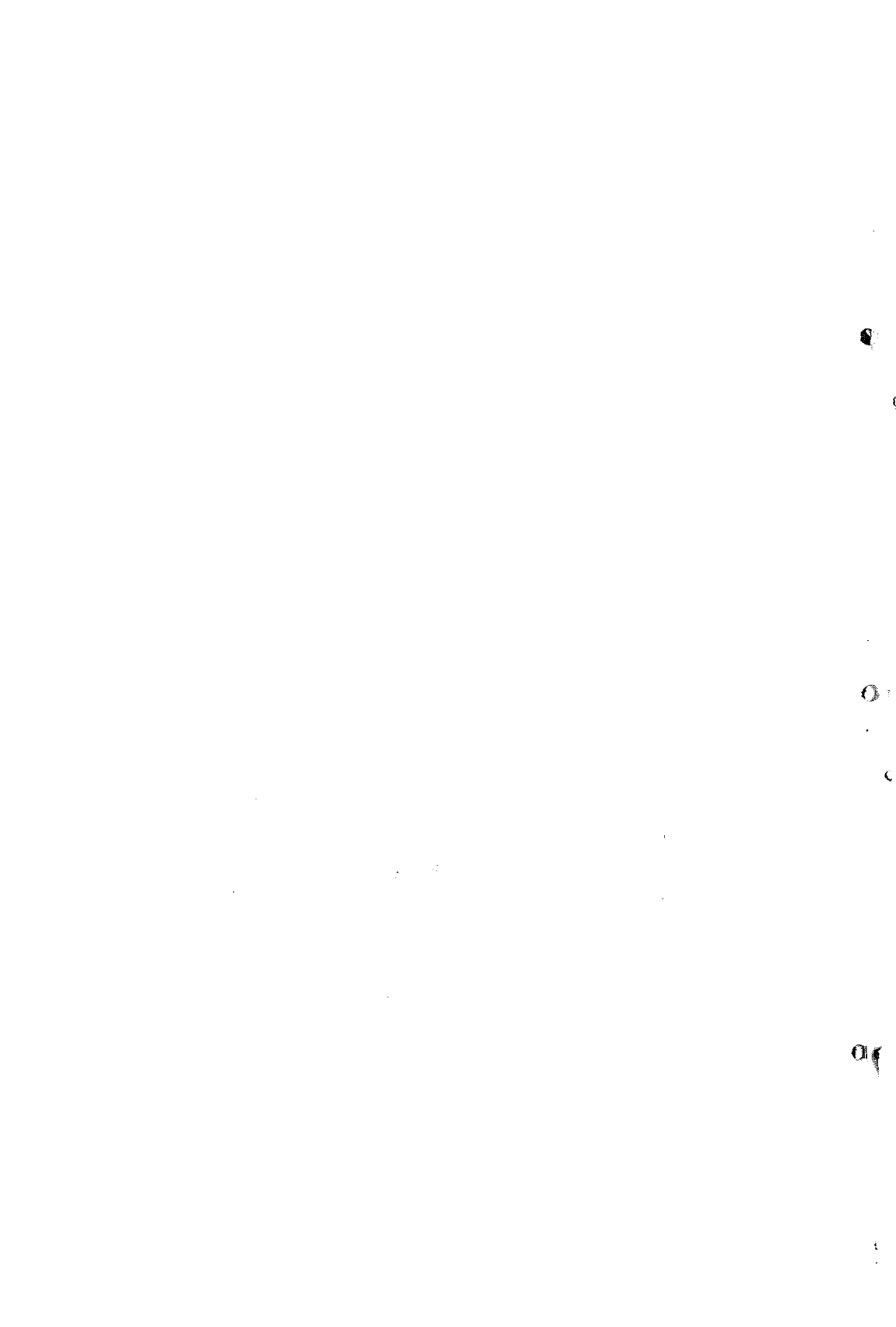
Ze znaczniejszych ofiar wymienić także należy dar redakcji gazety „Neue Lodzer Zeitung”, która w 1909 roku zakupiła ze składek, zebranych między czytelnikami pisma, nową karetę dla Pogotowia, wreszcie w roku 1912 dar obywatela miejscowego, p. Dawida Templa, — samochód, przystosowany do potrzeb Pogotowia. Samochód ten, wykonany w fabryce berlińskiej, oddany został Pogotowiu, jako wyraz „niespożytych zasług Pogotowia Ratunkowego, położonych dla mieszkańców naszego miasta bez różnicy narodowości i wyznania”. Pogotowie nie korzystało jednak z usług tego samochodu, gdyż po dwutygodniowej próbie przekonano się, że przy ówczesnym stanie (w 1912 r.) bruków w Łodzi i wobec nieprawidłowości ruchu ulicznego, Pogotowie nie może używać samochodu dla codziennych swych potrzeb. W roku 1914 po wybuchu wojny władze rosyjskie zarekwirowały samochód na potrzeby wojska.

Jakkolwiek tedy Pogotowie Ratunkowe w czasach przedwojennych egzystencję swoją opierało w znacznej mierze na ofiarności społeczeństwa łódzkiego, a więc nie miało zapewnionych, mimo wszystko, trwałych podstaw bytu, jednakże dzięki wieloletniemu doświadczeniu i energii Zarządu, oraz popularności samej instytucji Pogotowie zwycięsko pokonywało piętrzące się trudności i rokowało nadzieję, że i nadal równie pomyślnie będzie się rozwijało. Wojna, wybuchła w 1914 roku, zadała jednak i Pogotowiu dotkliwy cios. Wprawdzie w czasie wojny Pogotowie nie przerwało swej działalności, ale musiało ją znacznie ograniczyć i zastosować się do zarządzeń wojskowych władz początkowo rosyjskich, a następnie niemieckich. Część lekarzy Pogotowia powołano do czynnej służby wojskowej, część — do osobistych świadczeń wojennych, skutkiem czego w Pogotowiu zostało paru lekarzy dyżurnych. Znaczna ilość członków Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej wyjechała z Łodzi, reszta zajęta była osobistymi sprawami, zagrożonemi wskutek toczących się działań wojennych; nastąpiło prawie że zupełne zerwanie kontaktu między Pogotowiem Ratunkowym a członkami Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej; Zarząd Towarzystwa wskutek takiego stanu rzeczy nie odbywał w czasie trwania wojny posiedzeń; cała praca, związana z utrzymaniem Pogotowia, spadła na barki kierownika tej instytucji, d-ra Pinkusa. W początkach wojny egzystencję Pogotowia podtrzymywały pewne kapitały, jakie dzięki przecznej i oszczędnej gospodarce były nagromadzone i ulokowane w bankach miejscowych; z biegiem czasu jednakże Pogotowie, walcząc z coraz trudniejszymi warunkami pracy, skazane było niemal na wegetację, gdyż rekwizycje, dokonywane przez okupacyjne władze niemieckie, nie ominęły i Pogotowia, któremu np. zabierano konie bez żadnych względów na potrzeby i charakter instytucji. Jeżeli mimo wszystko Pogotowie nie zawiesiło swych czynności, to niewątpliwie przyczyniło się do tego stanowisko personelu, który związany z instytucją szeregiem lat pracy wytrwał na stanowisku, cierpliwie znosząc niedostatek materjalny

Św. p. Dr. Maksymilian Kohn
Założyciel i Członek I-go Zarządu Pogotowia Ratunkowego.

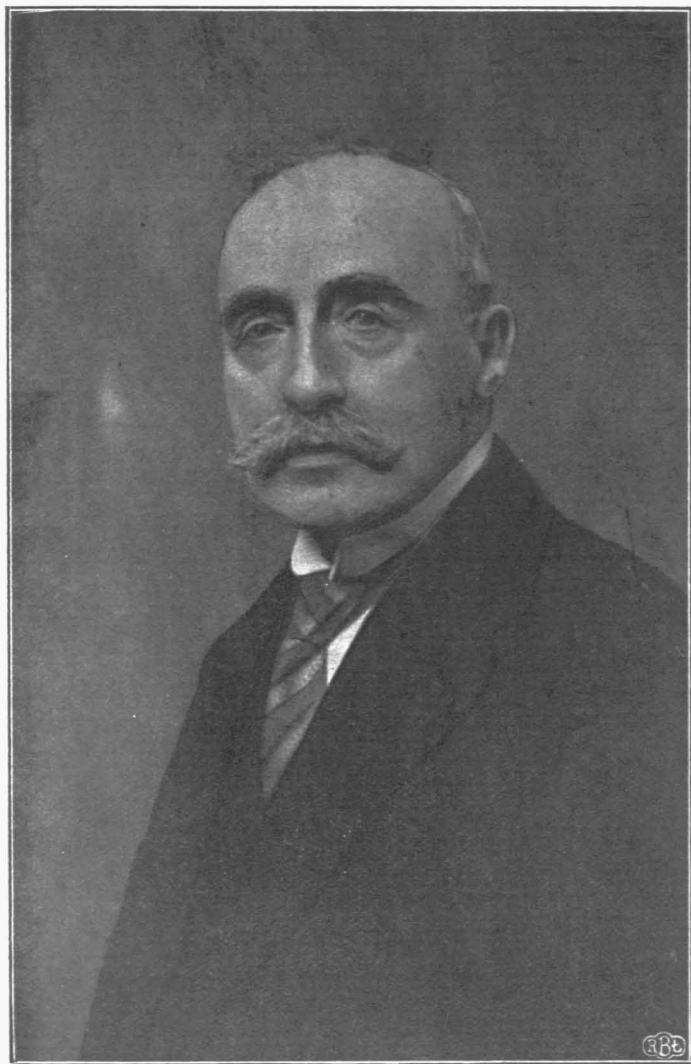
wskutek głodowych, zaiste, płac; na inne płace nie było jednak stać Pogotowia. Skutkiem braku lekarzy rola Pogotowia Ratunkowego sprowadzała się do tego, że w ostatnim okresie wojny wypadki na mieście załatwiał niższy personel sanitarny Pogotowia, który, pracując w instytucji tej od szeregu lat, posiadał pewną praktykę i doświadczenie.

W chwili odzyskania niepodległości i powstania Państwa Polskiego Pogotowie Ratunkowe w Łodzi znajdowało się u kresu wysiłków, czynionych w kierunku podtrzymania swego bytu. Zasoby materialne były całkowicie wyczerpane. W momencie tym Pogotowiu przyszedł z pomocą Zarząd m. Łodzi. O wydatnej pomocy miasta świadczy fakt, że w okresie od 1.IV. 1919 roku do dnia 31.III. 1920 roku z ogólnej sumy wydatków Pogotowia, wynoszącej 138,521 mkp., miasto pokryło 124,670 mkp., t. j. 90% wszystkich wydatków. Byt Pogotowia uzależniony został całkowicie od zapomóg z funduszków miejskich, gdyż w okresie po 31.III. 1920 roku miasto pokrywało prawie całkowicie wszelkie wydatki Pogotowia. W tym stanie rzeczy stała się aktualną sprawa zupełnego przekazania Pogotowia Ratunkowego miastu, względnie likwidacji tegoż. Zwołane na dzień 22-go czerwca 1920 roku ogólne zebranie członków Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej w Łodzi zajęło się rozpatrzeniem tej kwestji i powzięło uchwały, zmierzające w kierunku przekazania Pogotowia Zarządowi Miejskiemu, a to ze względu na to, że Magistrat m. Łodzi zapomogami swemi umożliwił Towarzystwu prowadzenie Pogotowia w dobie nadzwyczajnej drożyzny i że przekazanie Magistratowi majątku Towarzystwa zapewni mieszkańcom m. Łodzi dalsze prowadzenie Pogotowia Ratunkowego przez miasto, na czem głównie zależeć musiało Towarzystwu Doraźnej Pomocy Lekarskiej. Ogólne zebranie uchwaliło tedy skłonić Magistrat m. Łodzi do kontynuowania działalności Pogotowia Ratunkowego kosztem gminy miejskiej z tem, że wszelki majątek ruchomy i nieruchomy przechodzi na własność miasta. Powzięta na zebraniu w dniu 22.VI. 1920 r. uchwała wymagała jednak zmiany § 37 Statutu Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej; paragraf ten zawierał postanowienie, że „jeżeli z jakichkolwiek przyczyn Towarzystwo będzie zwinięte, wszelkie jego kapitały i pozostały majątek przechodzi na rzecz szpitali łódzkich: Św. Aleksandra i małż. Poznańskich w równych częściach“; uchwalono więc nowe brzmienie tego paragrafu, iż „w razie likwidacji Towarzystwa ogólne zebranie przekazuje pozostały majątek gminie miejskiej Łódź na potrzeby dalszego prowadzenia instytucji, mającej za zadanie udzielanie bezpłatnej doraźnej pomocy lekarskiej w nagłych wypadkach nieszczęśliwych w obrębie gminy“. Uchwałę ogólnego zebrania członków Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej w Łodzi, dotyczącą § 37 Statutu i przekazania Pogotowia miastu, zatwierdził Urząd Wojewódzki w listopadzie 1921 roku. Faktyczne przejęcie Pogotowia Ratunkowego na rachunek miasta nastąpiło jednak wcześniej, gdyż w dniu 1 września 1920 roku, ponieważ w przeciwnym razie

musiałoby dojść do zamknięcia Pogotowia z powodu zupełnego braku środków materialnych. Całkowity personel, jaki w dniu 1.IX. 1920 roku zatrudniony był w Pogotowiu, przeszedł do służby miejskiej.

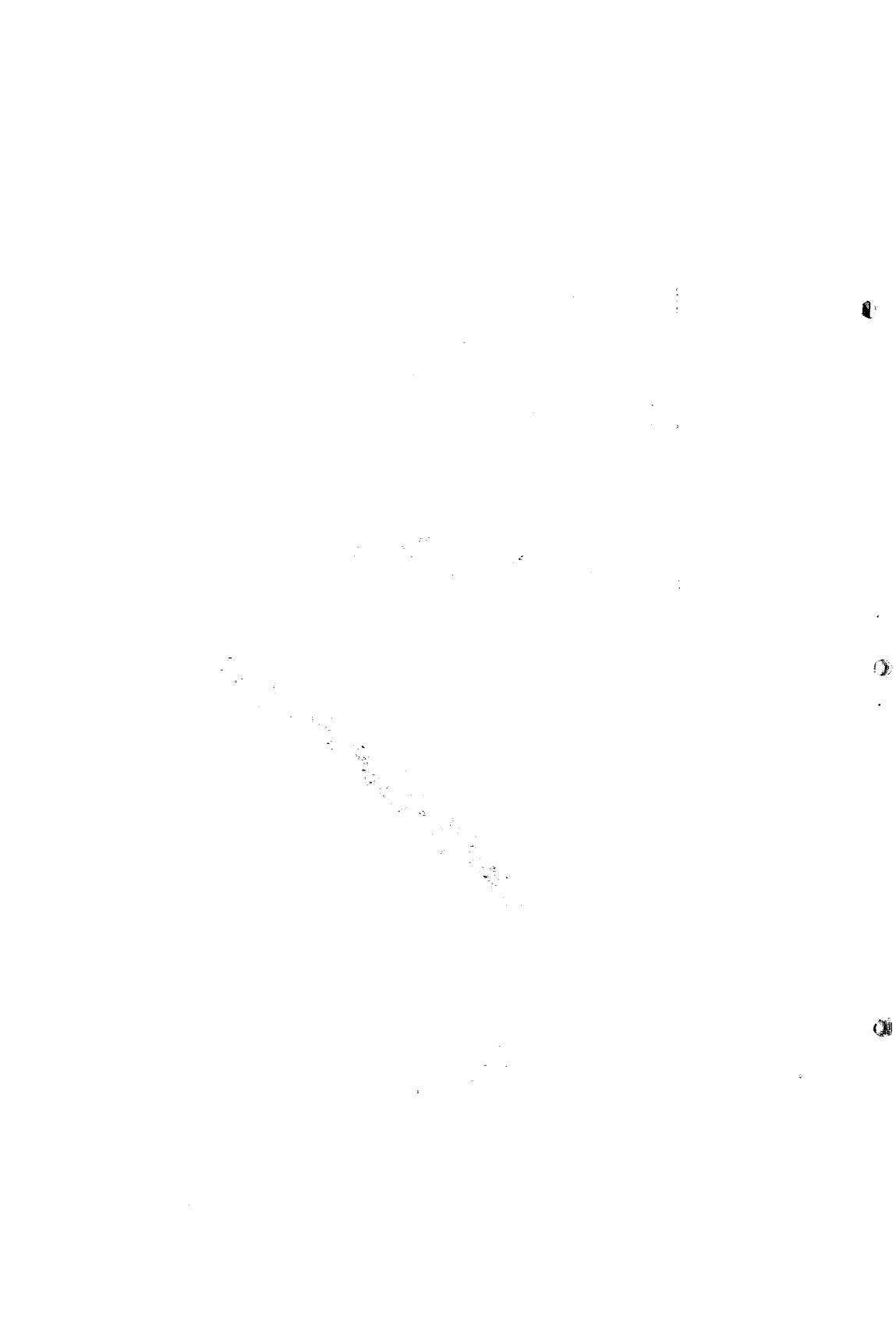
Formalny akt likwidacji Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej i przekazania Pogotowia Ratunkowego, oraz całkowitego majątku Towarzystwa Magistratowi m. Łodzi sporządzony został w dniu 20.VI. 1922 r.; akt ten brzmi następująco:

„Roku tysiąc dziewięćset dwudziestego drugiego dnia dwudziestego czerwca, ja Czesław Chrzanowski, Notariusz w Łodzi, mający kancelarię przy ulicy Piotrkowskiej pod Nr. 96/524, na wezwanie przybyłem do lokalu Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej w Łodzi, przy ulicy Gdańskiej pod Nr. 83, celem spisania protokołu nadzwyczajnego ogólnego zgromadzenia członków tegoż Towarzystwa. Tu w obecności dwóch osobiście mi znanych, przez prawo wymagane przymioty posiadających świadków: Ignacego Lipińskiego, syna Adolfa i Zdzisława Szymańskiego, syna Karola, w Łodzi zamieszkałych, stawili się z osób mi znani i do działań prawowaznych zdolni członkowie pomienionego Towarzystwa, wszyscy zamieszkali w Łodzi: 1) Doktor Józef Koliński, syn Walentego (Piotrkowska Nr. 84), 2) Doktor Władysław Pinkus, syn Abrama (ulica Aleje Kościuszki Nr. 13), 3) Doktor Maksymiljan Kon, syn Henryka (ulica Dzielna Nr. 30), 4) Inżynier Bronisław Choynowski, syn Karola (ulica Ewangelicka Nr. 16), 5) Aleksander Roszkowski, syn Karola (ulica Gdańska Nr. 17), 6) Adwokat Adolf Neumark, syn Leona (ulica Cegielniana Nr. 36) i 7) Wiktor Groszkowski, syn Józefa (ulica Konstantynowska Nr. 17). Posiedzenie zagał o godzinie dziewiątej wieczorem Wice-Prezes Zarządu Towarzystwa Dr. Józef Koliński, który oznajmił zgromadzonym, że wyznaczone w pierwszym terminie na dzień szóstego czerwca roku bieżącego nadzwyczajne ogólne zgromadzenie członków Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej w mieście Łodzi do skutku nie doszło z powodu nieprzybycia dostatecznej liczby członków, wymaganej przez § 30 statutu tegoż Towarzystwa; że o datach i miejscu zgromadzenia w pierwszym jak i w drugim terminie jako też i o porządku dziennym poczynione zostały ogłoszenia w następujących dziennikach: w Nr. 139 Kurjera Łódzkiego z dnia 2 maja roku bieżącego, w Nr. 140 Głosu Polskiego z dnia 24 maja roku bieżącego i w Nr. 121 Dziennika „Neue Lodzer Zeitung“ z dnia 23 maja roku bieżącego i wreszcie, że dzisiejsze ogólne zgromadzenie, jako zwołane w drugim terminie, jest stosownie do § 21 statutu prawomocne bez względu na ilość przybyłych członków. Następnie Doktor Józef Koliński zaproponował ogólnemu Zgromadzeniu wybór przewodniczącego i ogólne Zgromadzenie na godność tę powołało jednomyślnie

Stanisław Jarociński

Założyciel i Członek I-go Zarządu Pogotowia Ratunkowego.

nie Inżyniera Bronisława Choynowskiego. Przewodniczący odczytał zgromadzonym porządek dzienny, który obejmuje: 1) zagajenie i wybór przewodniczącego, 2) odczytanie protokołu ogólnego zgromadzenia z dnia 22 czerwca roku 1920, 3) sprawozdanie zarządu za lata 1920 i 1921, 4) sprawę likwidacji Towarzystwa, 5) sprawę przekazania Gminie Miejskiej Łódź majątku Towarzystwa na potrzeby dalszego prowadzenia instytucji, 6) wnioski zarządu i 7) wybór Komisji Likwidacyjnej i Komisji Rewizyjnej. Wobec załatwienia punktu pierwszego porządku dziennego przystąpiono do punktu drugiego. Doktor Władysław Pinkus odczytał zgromadzonym ogólnego zebrania z dnia 22 czerwca 1920 roku, treść którego zebrani przyjęli do wiadomości. W wykonaniu punktu trzeciego porządku dziennego tenże Doktor Władysław Pinkus ustnie zapoznał zgromadzonych ze sprawozdaniem Zarządu za lata 1920 i 1921. Sprawozdanie powyższe ogólne zgromadzenie przyjęło do wiadomości. Następnie przystąpiono do obrad nad punktami czwartym i piątym porządku dziennego. Na wniosek przewodniczącego Wiceprezes Zarządu, Doktor Józef Koliński, przedstawił zgromadzonym sprawę likwidacji Towarzystwa, zaznaczając, że już poprzednie ogólne zgromadzenie z dnia 22 czerwca roku 1920 ze względu na wyczerpanie się funduszków Towarzystwa, stale wzrastającą drożyzną i niemożność z tego powodu dalszego kontynuowania działalności Towarzystwa, uchwaliło przeprowadzić likwidację drogą przekazania majątku Towarzystwa na rzecz Gminy Miejskiej Łódź i upoważnić Zarząd do wyjednania u odnośnych władz zmiany w § 37 statutu; wobec zatwierdzenia statutu z pomienioną zmianą przez Województwo Łódzkie w dniu 29 listopada roku 1921 obecnie należy powziąć przez Walne Zgromadzenie w tej sprawie ostateczną uchwałę. Po przeprowadzonej dyskusji ogólne zgromadzenie jednomyślnie uchwaliło: Towarzystwo Doraźnej Pomocy Lekarskiej w Łodzi zlikwidować i przekazać sposobem darnym na rzecz Gminy Miejskiej Łódź całkowity majątek Towarzystwa zarówno ruchomy, jak i nieruchomy ze wszystkimi legatami, a w tej liczbie z należącą do Towarzystwa nieruchomością przy ul. Gdańskiej pod numerem policyjnym osiemdziesiątym trzecim położoną i oznaczoną numerem hipotecznym osiemset trzecim z literą „b” (Nr. 803b), repertorium hipotecznego Nr. 1677, jak również z legatem w sumie jednego tysiąca rubli, zabezpieczonym na hipotece nieruchomości w Łodzi, oznaczonej Nr. hipotecznym sześćdziesiątym czwartym z literą „i” (Nr. 64i), repertorium hipotecznego Nr. 1042 A i wogóle ze wszystkimi aktywami Towarzystwa, z warunkiem, że Gmina Miejska Łódź przyjmie na siebie obowiązek zapłacenia wszystkich długów Towarzystwa zarówno hipotecznych, jak i innych, jakie w dniu przekazania majątku ciążyć będą na Towarzystwie po ustaleniu ich

wysokości przez niżej wymienioną Komisję Likwidacyjną. Majątek powyższy przekazany zostanie Gminie Miejskiej Łódź na potrzeby dalszego prowadzenia instytucji, mającej za zadanie udzielanie doraźnej pomocy lekarskiej w nagłych nieszczęśliwych wypadkach w obrębie pomienionej Gminy. W wykonaniu punktu siódmego porządku dziennego ogólne zgromadzenie wybrało jednomyślnie na członków Komisji Likwidacyjnej: Doktora Józefa Kolińskiego, Inżyniera Bronisława Choynowskiego, Adwokata Adolfa Neumarka i Doktora Władysława Pinkusa i uchwaliło polecić Komisji Likwidacyjnej sporządzenie spisu inwentarza całego majątku Towarzystwa z oszacowaniem oraz bilansu z wykazaniem aktywów i pasywów i upoważnić ją na prawach Walnego Zgromadzenia do ustalenia wysokości sum, należnych wierzycielom Towarzystwa po uprzednim porozumieniu się z nimi, do sporządzania wszelkich aktów notarialnych i hipotecznych, związanych z powyższymi uchwałami i z przekazaniem na rzecz Gminy Miejskiej Łódź majątku Towarzystwa łącznie z wyżej wzmiankowaną nieruchomością i z sumą 1000 rubli hipotecznie zabezpieczoną, do zezwolenia na przepisanie na rzecz Gminy Miejskiej Łódź w wykazie hipotecznym tytułu własności rzeczonyj nieruchomości, jak również na przepisanie w hipotece na rzecz tejże Gminy pomienionej sumy; do ujawnienia aktów w hipotece, projektowania treści do wykazu hipotecznego i do podpisywania wniosków; do zamieszczania w aktach w imieniu Towarzystwa wszelkiego rodzaju warunków; do występowania w imieniu Towarzystwa do wszelkich władz z prawem podpisywania wszelkich dokumentów i wogóle do dokonywania wszystkich bez wyjątku czynności i formalności, jakie tylko w celu ostatecznej likwidacji Towarzystwa podług uznania Komisji Likwidacyjnej potrzebnymi się okażą, z warunkiem, że wszystkie wyżej wymienione czynności winny być dokonywane łącznie conajmniej przez dwóch którychkolwiek z liczby czterech wybranych członków Komisji Likwidacyjnej. Wybór Komisji Rewizyjnej wobec likwidacji Towarzystwa, ogólne zgromadzenie uznało za zbyteczny. Punkt szósty porządku dziennego: wolne wnioski członków i Zarządu nie wpłynęły. Wobec wyczerpania porządku dziennego przewodniczący zamknął posiedzenie o godzinie dziesiątej minut 30 wieczorem“.

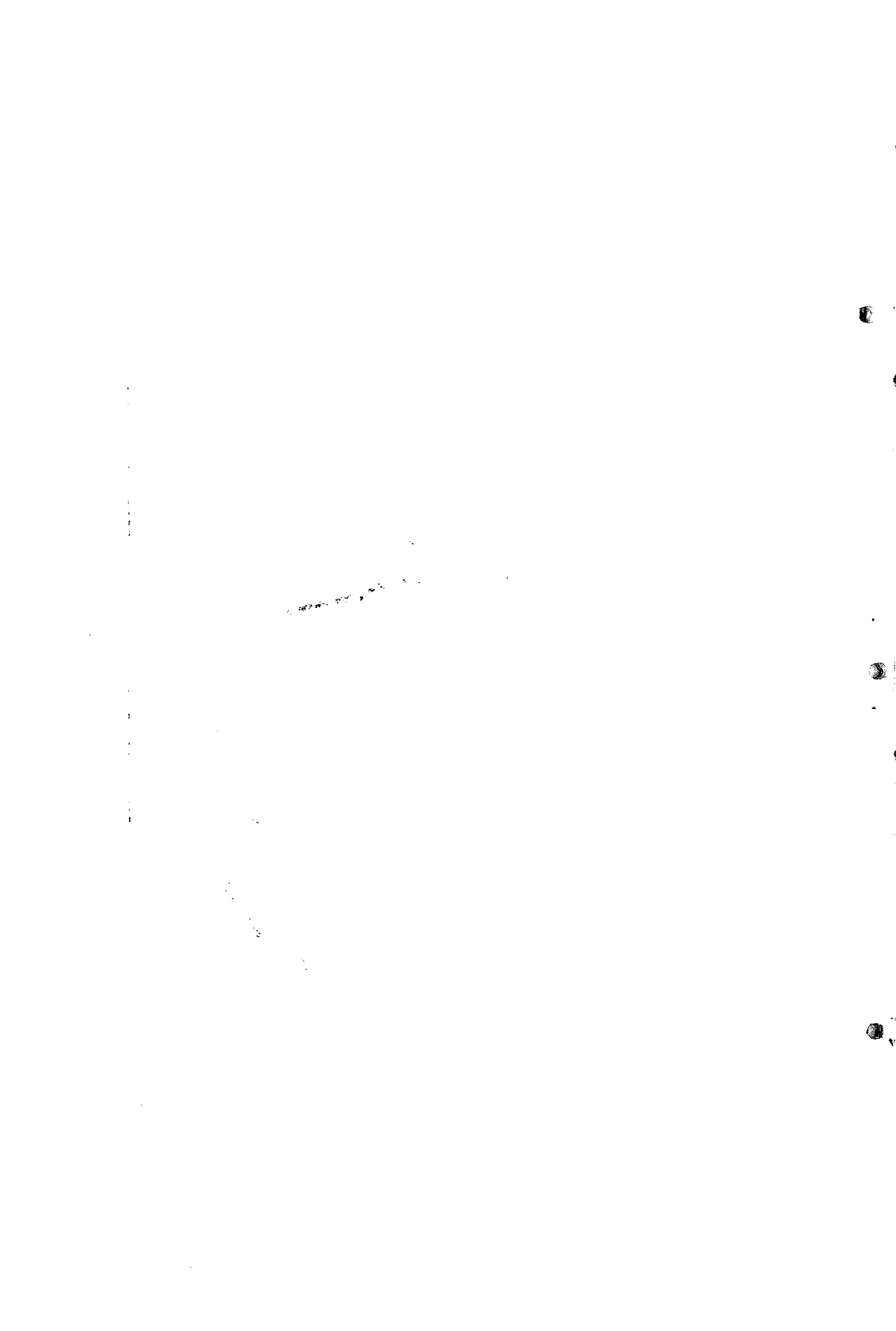
Uczynioną przez Towarzystwo Doraźnej Pomocy Lekarskiej darowiznę nieruchomości, legatów i ruchomości Towarzystwa na rzecz gminy miejskiej Łódź z obowiązkiem dalszego prowadzenia instytucji, mającej za zadanie udzielanie doraźnej pomocy lekarskiej w nagłych nieszczęśliwych wypadkach w obrębie gminy miejskiej, Rada Miejska m. Łodzi przyjęła uchwałą Nr. XIV z dnia 3.IV. 1924 r.

Stanisław Silberstein

Założyciel i Członek I-go Zarządu Pogotowia Ratunkowego.

Podjmując uchwałę swoją o przejściu na stałe na rachunek miasta Pogotowia Ratunkowego, Rada Miejska m. Łodzi kierowała się chęcią zapewnienia mieszkańcom miasta bezpłatnej pomocy lekarskiej w nagłych nieszczęśliwych wypadkach. Nie trzeba zaś podkreślać, jak doniosłe znaczenie kwestja istnienia Pogotowia Ratunkowego posiada dla robotniczej przeważnie ludności Łodzi. Uchwała Rady Miejskiej o umiastowieniu Pogotowia Ratunkowego nabiera szczególniejszego znaczenia ze względu na to, iż Łódź jest jedynym miastem w Polsce, które posiada miejskie Pogotowie Ratunkowe; wszędzie Pogotowie nosi charakter instytucji społecznej, jaki miało łódzkie Pogotowie przed umiastowieniem.

Z chwilą przejścia Pogotowia przez Zarząd m. Łodzi instytucja ta otrzymała trwałe podstawy bytu i rozwoju; moment ten uważać należy za bardzo pomyślny w historii Pogotowia. Należy zaznaczyć, że Zarząd Miejski gorliwie się zaopiekował Pogotowiem; działalność Pogotowia została znacznie rozszerzona i nie szczędzono środków materialnych, ażeby tak niezbędną placówkę doprowadzić do właściwego poziomu. W końcu roku 1924 charakterystyczne karetki konne Pogotowia przestały się pojawiać na ulicach miasta, gdyż zastąpiły je karetki samochodowe. Zastąpienie karetek konnych przez samochodowe zbiegło się z uroczystością 25-letniego jubileuszu Pogotowia. W dniu 1 grudnia 1924 roku mianowicie odbyła się uroczystość jubileuszowa Pogotowa Ratunkowego, połączona z jubileuszem 25-letniej pracy w Pogotowiu d-ra Wł. Pinkusa. Około południa w gmachu przy ulicy Gdańskiej Nr. 83 w obecności przedstawicieli Rady Miejskiej, Magistratu, Wojewódzkiego Urzędu Zdrowia, świata lekarskiego, Kasy Chorych, oraz prasy, ks. kap. Nowicki dokonał aktu poświęcenia 2 samochodowych karetek, poczem — po sfotografowaniu — wszyscy udali się do lokalu Pogotowia, gdzie został zawieszony — zgodnie z uchwałą Magistratu — portret d-ra Pinkusa. Pierwszy przemawiał prezydent M. Cynarski, który, skreśliwszy historję 25-letniej działalności Pogotowia, oraz zasługi, jakie położył twórca Pogotowia, dr. Pinkus, życzył jubilatowi długiej pracy na pożytek tej instytucji. Na zakończenie swego przemówienia p. prezydent podziękował również za pracę sanitarjuszowi p. Wolniakowi, który z małą przerwą pracował w Pogotowiu 25 lat. Po przemówieniu prezydenta miasta składali jubilatowi życzenia ławnik Wydziału Zdrowotności Publicznej, A. Joel, w imieniu Wydziału, inspektor szpitalnictwa miejskiego, dr. Mittelstaedt, w imieniu kolegów magistrackich, inż. Choynowski w imieniu byłego Zarządu, dr. Kłuszyński w imieniu Kasy Chorych, dr. S. Sterling w imieniu Towarzystwa Lekarskiego (wręczył dyplom honorowy), oraz d-rzy Tomaszewski i Rosiewicz. Po skończonych przemówieniach wzruszony jubilat, obdarzony upominkami, podziękował zebranyim za złożone mu życzenia, wskazując, że tylko dzięki poparciu ze strony wielu obywateli m. Łodzi, zyczących dla idei doraźnej pomocy, mógł on zorganizować Pogotowie Ratunkowe.

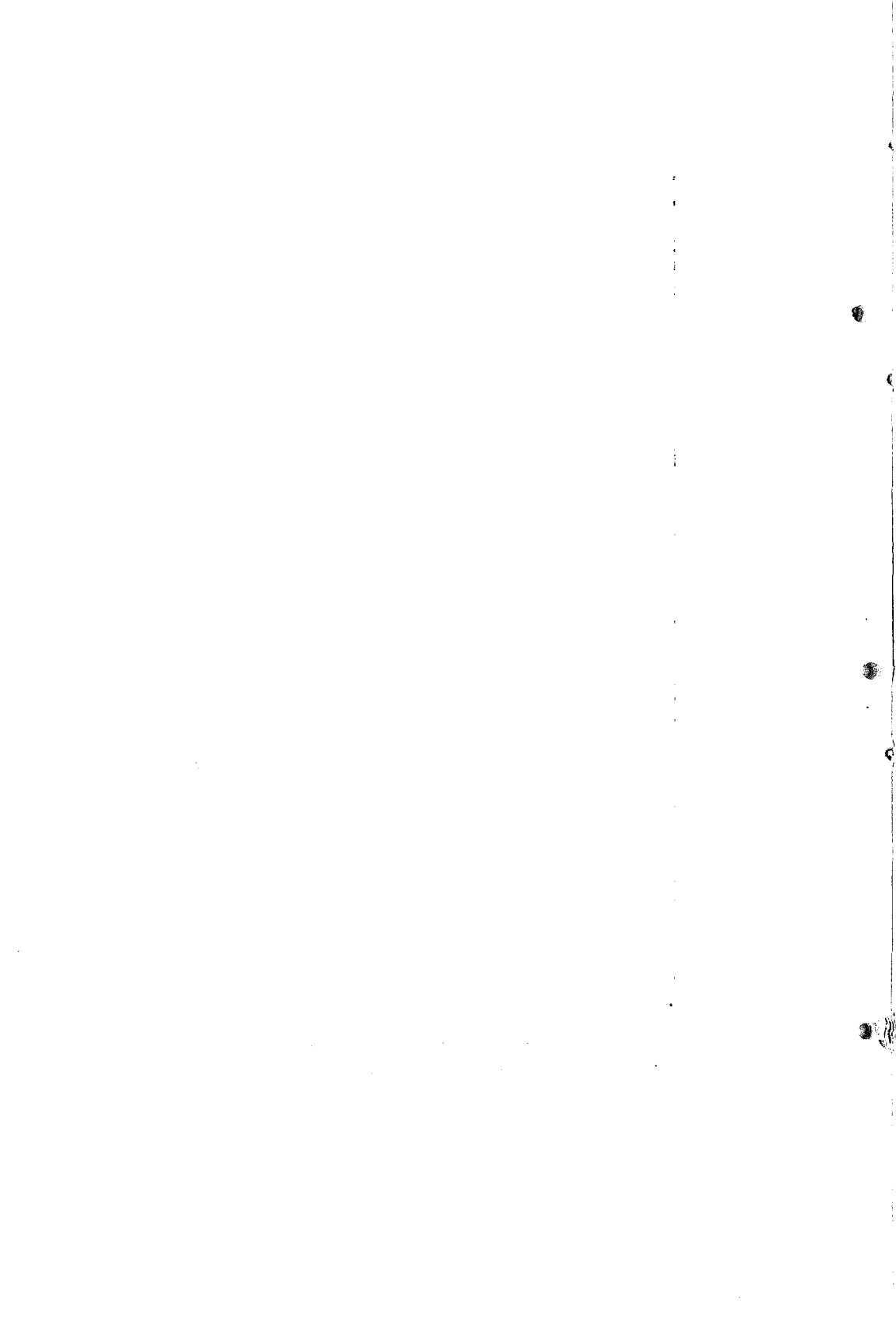
Na zakończenie tego krótkiego zarysu historii Pogotowia Ratunkowego w Łodzi podajemy listę osób, które wchodziły w skład Zarządu Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej w latach, poprzedzających umiastowienie Pogotowia, a więc tych z pośród obywateli m. Łodzi, którzy najbliżsi byli idei doraźnej pomocy lekarskiej w nieszczęśliwych wypadkach; do osób tych należą:

Ś. p. adw. A. Babicki, ś. p. dr. Maksymiljan Cohn, inż. B. Choynowski, ś. p. E. Geyer, H. Grohman, W. Gettlich, W. Groszkowski, b. p. Jakób Hirsberg, ś. p. dr. K. Jonscher, ś. p. dr. Ksawery Jasiński, St. Jarociński, ś. p. A. Krusche, dr. J. Koliński, L. Korol, ś. p. rej. K. Mogilnicki, ś. p. adw. Moszkowski, ś. p. adw. A. Neumark, A. Osterman, W. Pin-kus, Maurycy Poznański, b. p. dr. Ludwik Przedborski, b. p. dr. A. Pański, ś. p. dr. H. Rosenthal, A. Roszkowski, dr. St. Skalski, Karol Scheibler, St. Silberstein, dr. Seweryn Sterling, Wagner Edward.

Św. p. Rejent Konstanty Mogilnicki
Założyciel i Członek I-go Zarządu Pogotowia Ratunkowego.

Stanowiska lekarzy Pogotowia Ratunkowego zajmowali p. p.

dr. dr. Cz. Artyfikiewicz, M. Bleichman, A. Borowski, T. Brabander, B. Chylewski, R. Englowa, H. Goldberg, A. Goldenberg, A. J. Goldman, S. Gerszuni, R. Gloger, M. Gromski, K. Haberlau, A. Izosimow, E. Jasiński, K. Jokiel, W. Jasiński, S. Kon, M. Kantor, L. Kaczmarkiewicz, S. Krukowski, F. Koziółkiewicz, R. Kaufman, R. Kalecka, St. Kon, St. Lewinson, W. Lewi, H. Littwin, F. Libiszowski, Z. Ługowski, A. Maszlanka, I. Małowist, E. Mittelstaedt, Ł. Michalski, A. Mazur, J. Manitius, H. Rosenthal, A. Rosiewicz, D. Rawicz, F. Skusiewicz, I. Silberstrom, K. Szawłowski, L. Szykier, A. Tomaszewski, A. Tenenbaum, A. Tereszkowicz, B. Urbach, M. Ukraińska, G. Weisberg, M. Wolffsohn i wielu innych.

Z upoważnienia Magistratu m. Łodzi, wydał prof. Władysław [Gacki
[b. ławnik Wydziału Oświaty i Kultury Magistratu m. Łodzi.

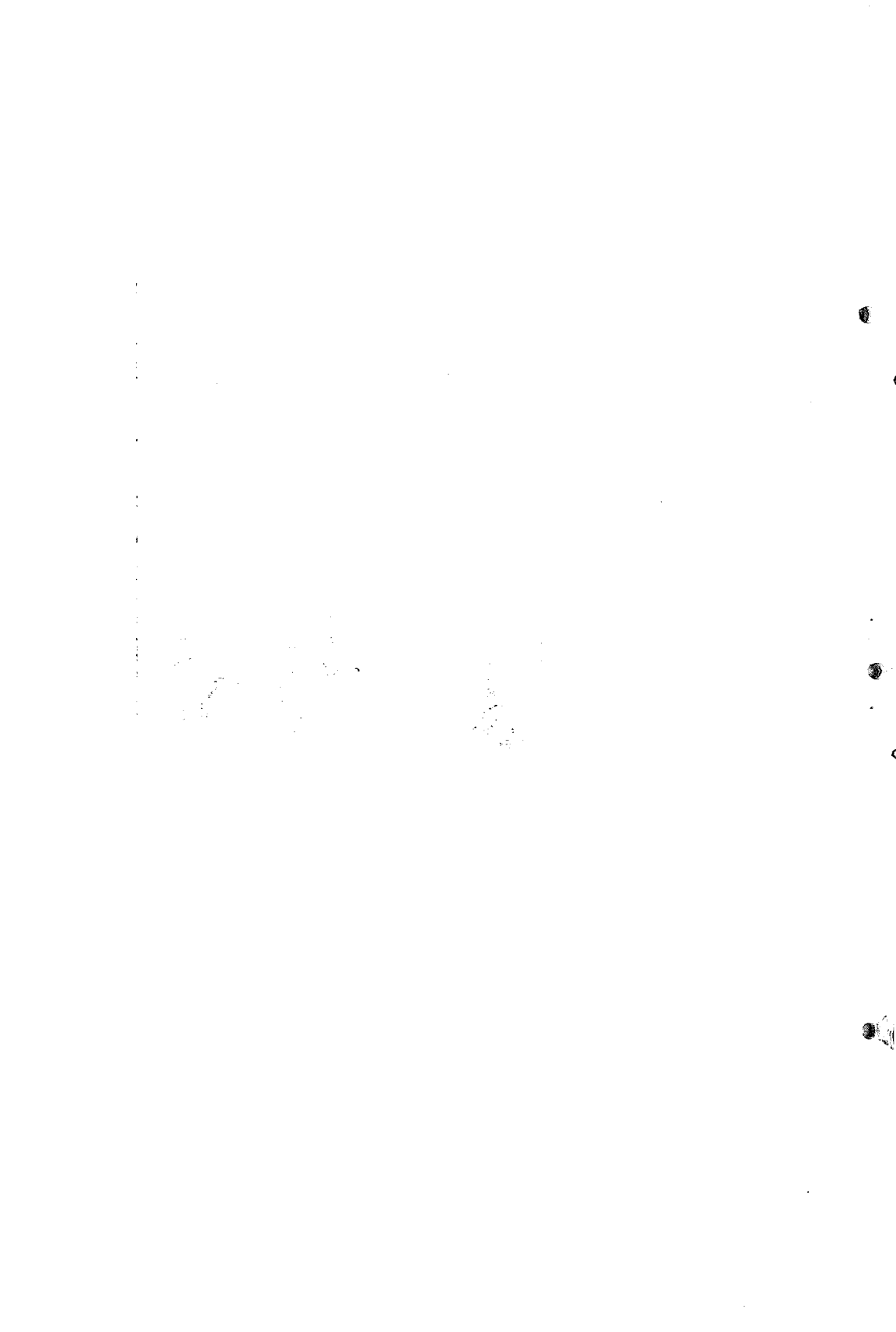

Dr. Władysław Pinkus

Założyciel i Wice-Prezes I Zarządu Pogotowia Ratunkowego.
Urodzony dnia 6 czerwca 1850 r. w m. Płońsku. Ukończył
Wydział Lekarski Uniwersytetu w Warszawie w roku 1876.
Od dnia 1 grudnia 1899 roku pracuje w Tow. Doraźnej Pomocy
Lekarskiej w Łodzi.

18
61 42

Działalność Pogotowia Ratunkowego w cyfrach *)

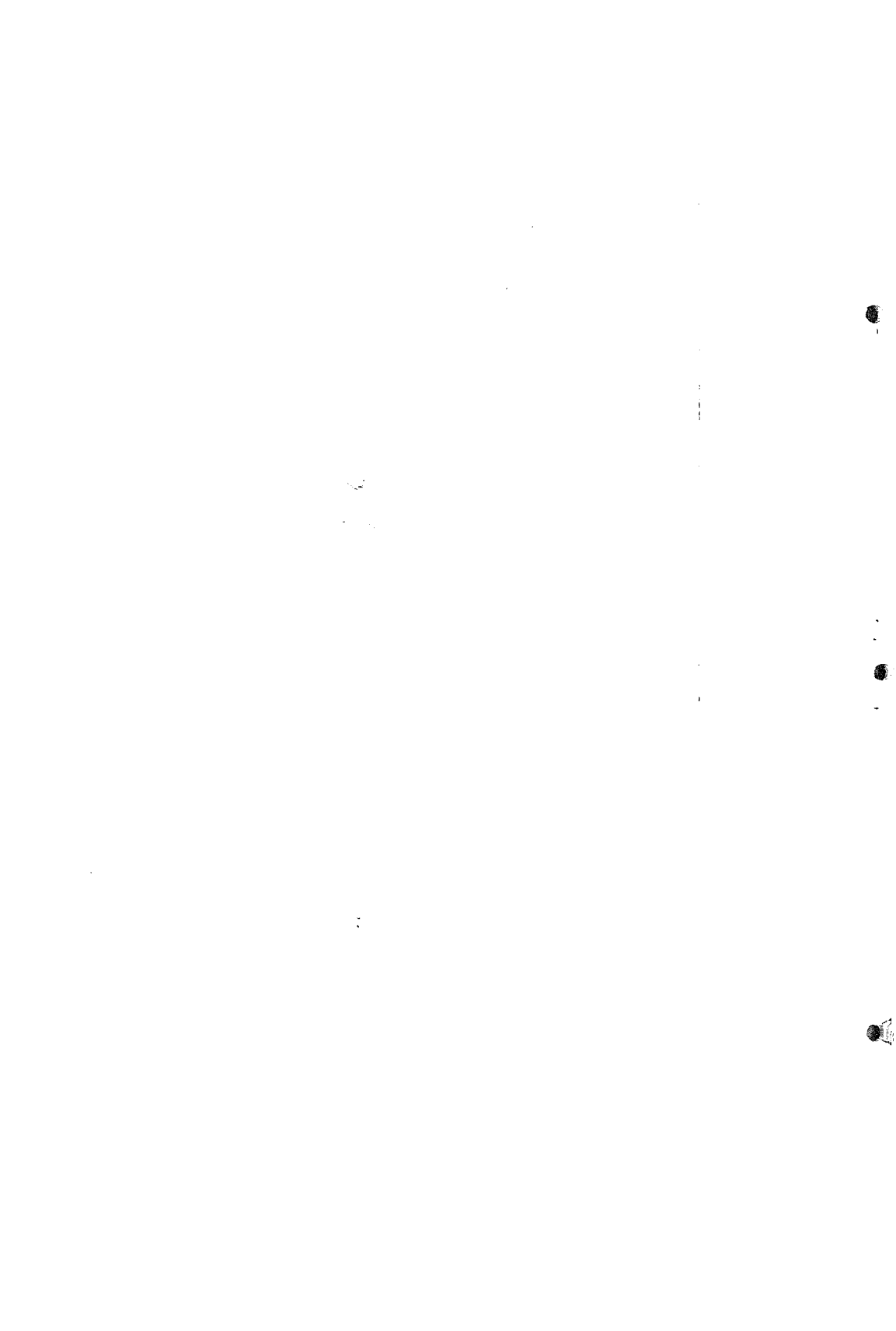
---

*) Opracowano w Wydziale Statystycznym Magistratu m. Łodzi na podstawie sprawozdań Pogotowia Ratunkowego.

25-lecie Pogotowia Ratunkowego i pracy założyciela dr Wł. Pinkusa.
Uroczystość poświęcenia nowych karetok samochodowych w dniu 1 grudnia 1924 roku.

1. Wezwania i przewozy.

Rok	Wezwań			W tym przewozów				
	Ogółem	od 9 rano do 9 wiecz.	od 9 wiecz. do 9 rano	Ogółem	do szpitali i lecznic	do przytułków	do mieszkań	innych
1899	204	161	43	54	46	2	5	1
1900	2659	2056	603	533	399	11	117	6
1901	2838	2172	666	672	519	6	141	6
1902	3155	2341	814	686	539	13	133	1
1903	3401	2540	861	553	433	11	106	3
1904	3547	2639	908	586	467	17	95	7
1905	3875	2906	969	784	635	25	118	6
1906	3655	2742	913	713	576	15	112	10
1907	3306	2450	856	762	593	32	132	5
1908	3059	2401	658	514	375	19	114	6
1909	3774	2989	785	704	534	43	118	9
1910	4380	3374	1006	662	485	58	115	4
1911	4663	3480	1183	673	519	19	127	8
1912	4526	3335	1191	712	575	21	113	3
1913	4608	3380	1228	818	672	32	113	1
1914	4074	3174	900	1007	905	21	60	21
1915	1595	1325	270	434	277	36	29	92
1916	1611	1315	296	467	349	64	50	4
1917	1563	1325	238	714	286	376	49	3
1918	1345	1093	252	1245	846	315	70	14
1919	2014	1627	387	1037	687	310	27	13
1920	1762	1371	391	1060	645	361	36	18
1921	1973	1415	558	1104	736	353	11	4
1922	3069	2198	871	1482	870	487	56	69
1923	4313	3035	1278	1745	1148	513	49	35
1924	4197	2923	1274	1600	1181	376	35	8
1925	5828	4065	1763	1993	669	1043	266	15
Ogółem	84994	63832	21162	23314	15966	4579	2397	372

2. Pomoc lekarska w nagłych wypadkach.

Rok	Ogółem	Na stację zgłosiło się	Wyjazdów było	Odwołano	Nie zastano	Odmówiono	Udzielono pomocy			
							Ogółem	mężczyzn	kobiet	dzieci
1899	204	19	185	2	18	16	168	102	58	8
1900	2659	222	2437	21	190	111	2337	1279	823	235
1901	2838	254	2584	19	134	57	2628	1507	836	285
1902	3155	294	2861	40	146	101	2868	1622	919	327
1903	3401	419	2982	30	159	123	3089	1834	913	342
1904	3547	574	2973	48	165	109	3225	1915	923	387
1905	3875	594	3281	47	146	119	3563	2041	1117	405
1906	3655	466	3189	42	223	133	3257	2172	809	276
1907	3306	420	2886	42	172	53	3039	1921	735	383
1908	3059	494	2565	55	156	96	2752	1431	963	358
1909	3774	554	3220	87	202	144	3341	1838	1102	401
1910	4380	677	3703	100	214	218	3848	2077	1269	502
1911	4663	731	3932	114	266	242	4041	2039	1001	731
1912	4526	649	3877	150	253	119	4004	2303	1093	608
1913	4608	642	3966	126	218	146	4118	2323	1095	700
1914	4074	693	3381	75	205	111	3683	2173	906	604
1915	1595	568	1027	14	38	22	1521	789	483	249
1916	1611	542	1069	20	41	15	1535	688	572	275
1917	1563	364	1199	25	50	5	1483	637	600	246
1918	1345	389	956	15	28	2	1300	585	493	222
1919	2014	365	1649	44	94	11	1865	859	758	248
1920	1762	278	1484	38	80	9	1635	750	657	228
1921	1973	267	1706	25	85	28	1835	845	736	254
1922	3069	355	2714	67	145	64	2793	1289	1205	299
1923	4313	426	3887	113	255	129	3816	1739	1644	433
1924	4197	601	3596	129	261	22	3785	1664	1665	456
1925	5828	813	5015	274	160	96	5298	2230	2414	654

Ogółem 84994 12670 72324 1762 4104 2301 76827 40922 25789 10116

3. Rodzaje wypadków, do których Pogotowie było wzywane.

Rok	Wypadki podług rodzaju							
	Ogółem	Uszkodzenia zewnętrzne	Cierpienia wewnętrzne	Zatrucia i uduszenia	Porody i poronienia	Obłąd	Symulacja	Skon
1899	168	88	53	20	3	1	—	3
1900	2337	1184	881	192	25	22	3	30
1901	2628	1435	885	192	33	32	6	45
1902	2868	1724	845	193	24	25	6	51
1903	3089	1884	901	190	35	29	6	44
1904	3225	2013	864	197	41	30	22	58
1905	3563	2468	839	162	30	14	9	41
1906	3257	2316	663	194	28	24	13	19
1907	3039	2221	533	216	26	5	8	30
1908	2752	1699	720	234	38	11	14	36
1909	3341	2117	779	343	45	5	3	49
1910	3848	2569	830	317	46	11	15	60
1911	4041	2844	688	355	57	22	17	58
1912	4004	2707	770	388	52	6	15	66
1913	4118	2802	771	401	57	16	18	53
1914	3683	2436	787	307	46	13	7	87
1915	1521	898	414	117	40	14	1	37
1916	1535	770	518	125	36	18	8	60
1917	1483	586	677	117	19	15	6	63
1918	1300	703	439	93	22	13	2	28
1919	1865	1077	477	142	114	20	1	34
1920	1635	889	475	155	69	17	2	28
1921	1835	919	500	236	123	20	5	32
1922	2793	1454	730	284	217	46	4	58
1923	3816	2065	1013	389	240	61	5	43
1924	3785	2036	1035	354	244	46	3	67
1925	5298	2605	1785	415	321	62	7	103
Ogółem	76827	46509	19872	6328	2031	598	206	1283

4. Przyczyny wypadków.

Rok	Wypadki podług przyczyn											
	Ogółem	upad. uderz. poranienie	najechania i przejechan	rozprawy nożowe	zamachy samobójcze	samobójstw.	zaczadzen.	zamarznięc.	oparzenia	opilstwo	nędza	inne
1899	168	66	4	9	2		5	—	8	13	—	61
1900	2337	903	162	70	38		43	—	40	55	—	1026
1901	2628	1064	208	99	32		40	—	56	59	—	1070
1902	2868	1314	197	127	40		28	—	72	69	—	1021
1903	3089	1438	189	191	49		4	—	71	82	—	1655
1904	3225	1528	178	223	54		4	—	75	78	—	1090
1905	3563	1862	231	295	36		18	—	80	85	—	956
1906	3257	1941	149	149	54		39	—	77	90	—	758
1907	3039	1889	125	125	88		21	—	70	78	—	643
1908	2752	1459	76	76	96		41	—	78	73	—	853
1909	3341	1775	116	116	142		33	—	95	87	—	977
1910	3848	1929	269	269	130		29	—	102	93	—	1027
1911	4041	1947	399	369	196		27	—	100	102	—	901
1912	4004	1933	298	365	241		33	—	87	98	—	949
1913	4118	1986	288	401	247		42	—	104	90	—	960
1914	3683	1898	231	186	149	17	42	3	70	92	39	956
1915	1521	776	68	4	65	8	21	2	34	4	53	486
1916	1535	628	63	9	79	12	24	5	48	3	111	553
1917	1483	499	42	9	55	13	40	5	15	—	127	678
1918	1300	506	54	21	72	—	12	—	18	22	264	331
1919	1865	825	106	20	103		21	—	24	3	303	460
1920	1635	570	108	24	103		8	—	115	—	293	414
1921	1835	614	124	40	159		15	—	51	19	310	503
1922	2793	997	141	47	198		38	—	39	38	344	951
1923	3816	1367	167	86	307		36	—	66	39	382	1366
1924	3785	1474	186	67	243		49	—	52	40	455	1219
1925	5298	1946	218	92	324		60	—	42	52	823	1741

Ogółem   76827   35129   4397   3489   3352   783   15   1689   1464   3504   23005

== ZAKŁADY ==

Przemysłu Bawełnianego

„Ludwik Geyer”⁶⁶

Spółka Akcyjna

1

Włókiennicza Spółka Akcyjna

N. Ejtingon i S^{ka}

w Łodzi, ul. Sienkiewicza, Nr. 82/84

Wyrób i sprzedaż towarów bawełnianych i półwełnianych

Telefony: 7

Dyrekcja gabinet p. N. Ejtingona 25-17, Oddz. sprzedaży 39-96, Sekretariat 9-96,
Dyrekcja gabinet p. B. Ejtingona 25-25, Wydział gospodarczy 96,
Wydział obrachunkowy 26-38, Wydział kasowy 36-11, Wydział sprzedaży przędzy 6-96

Fabryka pończoch i trykotaży

Telefon 97

IMPORT

Adres telegraficzny: Bovenatoga - Lodz

EXPORT

2

PRZEMYSŁ
BAWEŁNIANY

Adam Osser

SPÓŁKA AKCYJNA.

LÓDŹ

11

*Towarzystwo Akcyjne
Wyrobow Bawełnianych*

*Jakób
Kestenberg*

w Łodzi

112

ZAKŁADY
WŁÓKIENNICZE
KAROL T.
BUHLE

w ŁODZI

SPÓŁKA AKCYJNA.

11

Związek
Przemysłu
Włókienniczego
w PAŃSTWIE
POLSKIM.

11

Towarzystwo Akcyjne
Pabjanickich Fabryk WYROBÓW Bawełnianych

„Krusche i Ender”

12

MANUFAKTURA WELNIANA

FRANCISZEK KINDERMAN, ŁÓDŹ

Rok założenia 1859

Rok założenia 1859

Fabryka przy ul. Łąkowej Nr. 1, tel. 14-28

Biuro i Skład przy ul. Andrzeja 12, tel. 9-41

13

GAZ w KUCHNI to wygoda, czystość, higiena.

KUCHENKI GAZOWE,

żelazka do prasowania, piece kąpielowe, oraz inne aparaty

poleca

Sklep Gazowni Miejskiej w Łodzi

ulica Piotrkowska 40

14

TOWARZYSTWO AKCYJNE

„GRAND HOTEL”

W ŁODZI

15

Spółka dla Sprzedaży Samochodów

Sp. z ogr. odp.

Autoryzowane Przedstawicielstwo

Lincoln

FORD

Fordson

Samochody osobowe, ciężarowe, traktory rolnicze. Oryginalne części zamienne
stałe na składzie

Łódź, ul. Piotrkowska № 121. Telefon 15-06.

29

TOWARZYSTWO AKCYJNE

BROWARU PAROWEGO

SSRÓW K. ANSTADTA

w ŁODZI, ul. POMORSKA 36.

27

Przemysł Włókienniczy

„Herman Faust i Ska“

Spółka Akcyjna.

25

Reprezentujemy firmy

Cookson Produce „Chemical Co. Ltd. London“

Skład stałe zaopatrzony we wszelkie surowce dla fabr. mydła, garbarni, oraz
fabryk czekolady. Posiadamy także wszelkiego rodzaju oleje jadalne.

Reprezentujemy światową firmę „Dunlop Rubber Company“

Posiadamy na składzie wszystkie rozmiary opon i dętek dla samochodów, oraz rowerów

Łódź, ul. Prez. Narutowicza 32, tel. 25-86 i 44-86.

30

SPÓŁKA AKCYJNA
WYROBÓW WEŁNIANYCH i BAWELNIANYCH
M. SILBERSTEINA
w ŁODZI.

11

Towarzystwo Akcyjne
Wyrobow Wełnianych
F. Wilhelma Schweikerta
w Łodzi.

Powszechne Towarzystwo Elektryczne
A. E. G.

Sp. z ogr. odpow.

Łódź, ul. Piotrkowska № 165. Tel. 19-55.

Instalacje elektryczne. Siła i światło. Telefony. Skład materiałów elektrotechnicznych

10

**Towarzystwo
Schlösserowskiej Przedzalni Bawełny i Tkalni
w Ozorkowie**

Skład w Łodzi, ul. Piotrkowska 151, tel. 3-49

Przedstawicielstwo na Warszawę: Antoni Portych, Al. Ujazdowskie 34

Zakłady sprzedaży:

Warszawa - Gęsia 18, Poznań - Wielka 1, Lwów - 3 Maja 2, Katowice - 3 Maja 11

TOWARY BIAŁE: Włociańskie, Podolskie, Ozorkowskie, Domowe, Silesia, Irlandzkie, Madapolamy, Schirtingi, Linon, Angielskie, Chiffon, Batysty, Narodowe, Lido, Herringbony, Satyny, Obrusy, Serwetki, Ręczniki, Chusteczki, Chustki na głowę, Sokół, Pika, Nansuki, Popeliny, Opale, Batysty.

TOWARY KOLOROWE: Inlety, Tyki, Ira, Hela, Arkadja, Jawa, Tunis, Płótno niebieskie, Bluzowe, Zefir, Jaworzyna, Chemizety, Kujawiak, Kieszeniowe i podszewki różne.

TOWARY ZIMOWE: Flanele, Barchany.

TKANINY FILTRACYJNE dla cukrowni i celów technicznych.

Wyroby włókiennicze

Bracia Herman i S-ka

Spółka Komandytowa

Łódź, ul. Wólczańska 23

Telefony: Nr. 28-12 i 14-44

Adres telegr.: „Herbra ŁÓDŹ”

**Wyroby: Zakł. Przem. Baw. L. Geyer, Sp. Akc.
Zjedn. Zakł. Przem. K. Scheibler i L. Grohman.**

TOWARZYSTWO AKCYJNE
MANUFAKTURY BAWELNIANEJ
GAMPE i ALBRECHT

ŁÓDŹ

ul. Piotrkowska Nr. 210

ZAKŁADY
PRZEMYSŁU WŁOKIENNICZEGO
Józef Richter w Łodzi

SPÓŁKA AKCYJNA

ŁÓDŹ

ul. ks. Ign. Skorupki 19

Zakłady Przemysłu Bawełnianego
JULJUSZA KINDERMANA

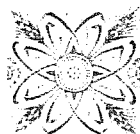
Spółka Akcyjna

Zarząd i biuro sprzedaży: ul. Piotrkowska Nr. 139
Zakłady fabryczne: ul. Łąkowa 23/25

21

R. Biederman
ul. Kilińskiego Nr. 2

21

**Compagnie Générale des
Industries Textiles, Lodz**

Sté Anonyme des Établissts

ALLART, ROUSSEAU & C-ie

— — — — —
Telef. 43-50, 43-51, 43-52

19

Przemysł Włókienniczy
„Herman Faust i S-ka”

Spółka Akcyjna

Założ. 1880 r.

ŁÓDŹ

ul. Piotrkowska 73

Telefon: 7-35

Adres telegr.: „FAUST”

102

Spółka Akcyjna Wyrobów Bawełnianych

I. K. POZNAŃSKIEGO w ŁODZI

ul. Ogrodowa 17. - Telefony 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416.

Rok założenia 1872 — Kapitał zakładowy 10.000.000 rb. — Rok przekształcenia na sp. akc. 1889.

Fabryka posiada: cienką przędzalnię (140.000 wrzecion), przędzalnię Vigoniową (9.000 wrzecion), tkalnię mechaniczną (5.000 krosien), Bielnik, Farbiarnię, Drukarnię (z 12 maszynami drukarskimi) i Wykończalnię, oraz boecznice kolejową; zatrudnia około 8.000 robotników.

Fabryka wyrabia z towarów bielonych: szirtingi, madapolamy, krośniaki, batysty, obrusy, ręczniki, prześcieradła i inne. Z towarów farbowanych i drukowanych: tyk, zefiry, oksfordy, musliny, materiały ubraniowe męskie, flanele, flaneletki i inne. Cienką przędzę od Nr. 60 do Nr. 120.

35

Przemysłowo-Handlowe Zakłady Chemiczne
Ludwik Spiess i Syn

Sp. Akc. w Warszawie

Oddział w Łodzi

37

ZARZĄD EKSPLOATACJI
ŁÓDZKICH
RZEŹNI MIEJSKICH

38

Tow. Akc. Fabryk Budowy Trans-
misji, Maszyn i Odlewni Żelaza

J. John w Łodzi

Telef. 2-88 i 10-88

Wyrabia masowo względnie serjami:

Pędnie (transmisje).

Kalandry (wygładziarki) dla przemysłu włókienniczego i papierniczego.

Koła zębate czołowe i stożkowe z zębami obrabianymi na specjalnych automatach.

Tokarki pociągowe, szybkoobrotowe.

Wiertarki kolumnowe.

Kotły Strebela oryginalne do ogrzewań centralnych.

Walce młynskie i inne przedmioty żylwne utwardzone.

Ruszty ekonomiczne własnego systemu i wszelkie odlewy.

Dostawa ze składów lub w terminach krótkich.

Przemysł Włókienniczy

Michał Glaser

Spółka Akcyjna

w Łodzi, Zielona 5

Fabryka chustek wełnianych i tkanin
- - wełnianych i półwełnianych - -

26

Przemysł Wełniany

I. Barciński i S-ka

Spółka Akcyjna

28

Karolewska Manufaktura

Karol Kröning i S-ka

Spółka Akcyjna

21

Towarzystwo Akcyjne

SS^{rowie} Lebrechta Müllera

RUDA-PABJANICKA

25

Paul Desurmont, Motte & Cie

Łódź

25

L. Plihal i S-ka

Fabryka Wyrobów Trykotowych
i Dziaonych

Łódź, ul. Karolewska 10

Towarzystwo dla Handlu i Przemysłu
Włókienniczego

Bracia PIOTRKOWSCY,
D. FUKS i S-ka

ul. Gdańska Nr. 48

Fabryka śrub, okuć budowlanych
i wyrobu łańcuchów „Fall'a”

Spadkobiercy Juliusza Jarischa

Sp. Akc.

w Łodzi, ul. Wodna Nr. 11-13

Telefon Nr. 74

Adres telegraficzny: „JARULL”

Leopold Biernath

Łódź, ul. Piotrkowska Nr. 142

Tel. 29-16

Bawełna, Odpadki, Szmaty

Spółka Akcyjna
Przemysłu Włókienniczego
Weiss i Poznański

Stowarzyszenie Polskich
Kupców i Przemysłowców
Chrześcijan

w Łodzi, ul. Piotrkowska Nr. 113

Telefon Nr. 20-57

Skład w Łodzi

Pabjanickiego

Towarzystwa Akcyjnego
Przemysłu Chemicznego

Rzeźnia Bałucka

Czajkowski, Makiewicz,
Zybert i S-ka

Przemysł Włókienniczy

Michał Glaser, Sp. Akc.

ŁÓDŹ, ul. Zielona № 5

100

W. STOLAROW i S-ka

ŁÓDŹ

ul. Rzgowska Nr. 26/28

10

Spółka Akcyjna

Norblin, Bracia Buch i Werner
w Warszawie

101

poleca:

wyroby platerowane i srebrne, blachę miedzianą i mosiężną, drut miedziany mosiężny i krzemo-bronkowy, prety miedziane i mosiężne, rury miedziane i mosiężne bez szwu.

Przedstawiciel w Łodzi: L. MEYLERT, ul. Piotrkowska 11.
Telefon 36-38. Adres telegr. „Norbuch”.

„GE-TE-WE”

Górnośląskie Towarzystwo Węglowe z o. o.
KATOWICE

Sprzedaz węgla koncernu GIESCHE, S. A.

ODDZIAŁ ŁÓDZKI

I. Skład z bocznicą kolejową: Ogrodowa 76, telefon 34-17
II. Skład z bocznicą kolejową: Węglowa 7b, telefon 35-36
III. Skład z bocznicą kolejową: Śląska (Chojny)

Centrala: ul. Węglowa Nr. 7b

14

Tępcie muchy powszechnie znaną muchołapką „Gufi”

FABRYKA MUCHOLAPEK

Gustaw Fischer i S-ka

Łódź, ul. Napiórkowskiego 70

13

AGENTURY

Zygmunt Krotoszyński

Łódź, ul. Południowa

12

Bracia Meissner

Przędzalnia
szarparnia
i cegielnia

ŁÓDŹ, ul. Przędzalniana 98.

11

Centralne Stowarzyszenie
Kupców i Przemysłowców

Województwa Łódzkiego.

Piotrkowska 10 tel. 18-98 i 19-28.

54

Moszczenicka
Manufaktura
TEODOR ENDER
Spadkobiercy.

47

„PROGRESS“
Zjedn. Kop. Górnośląskie

Sp. z o. o. Katowice.

Biuro Sprzedaży:
Łódź, ul. Kilińskiego Nr. 63/65.

50

Wilhelm Lürkens i SS^{wie}

Łódź

Aleja Kościuszki 33/35.

45

Spółka Akcyjna
Wyrobow Bawełnianych
S. ROSENBLATTA
w Łodzi.

41

Spółka Akcyjna
Wełnianej i Bawełnianej
Manufaktury
ADOLF DAUBE
Łódź, ul. Piotrkowska Nr. 171.

46

Fabryka koronek i wstążek

„EMIL EISERT
i SCHWEIKERT“

Spółka Akcyjna w Łodzi.

48

ul. Ogrodowa Nr. 3

Pasaż Targowy w Łodzi
ul. Ogrodowa Nr. 3.

Sprzedaz wszelkiego rodzaju towa-
rów manufakturowych bawełnianych,
wełnianych i półwełnianych.

Pasaż Targowy w Łodzi
ul. Ogrodowa Nr. 3.

33

Klinge i Szulc

Łódź

ulica Piotrkowska № 106.

31

Łódzki Bank Depozytowy

Spółka Akcyjna

Łódź, ul. Piotrkowska № 5.

32

S. Kissin i Ska

Łódź, ul. Traugutta 9.

Telefon 32-98.

Przedstawicielstwo

Tow. Akc. „Sarotti”

i Tow. Akc. „Kanold”.

34

Nagrodzony medalem na wystawie Przem.-
Rolniczej w Częstochowie 1909 r. i na wy-
stawie Rzemieśln.-Przem. w Łodzi 1912 r.

„SIDOR”

Najlepszy środek do czyszczenia
i polerowania wszystkich metali

ANDRZEJ LINK

Wytwórnia Techniczno-Chemiczna

Łódź, ul. Rokicińska 53, tel. 45-40.

35

Fabryka Mebli Artystycznych

Robert Schultz

Łódź,

dawniej W. Thiede.—Istn. od r. 1882

ul. Gdańska Nr. 112. — Dom własny.

Telefon 42-65. — Architektura wewnętrzna.

36

Biuro Techniczno - Handlowe

„ENERGJA”

Sp. z ogr. odp.

Łódź, ul. Piotrkowska 56, tel. 14-33

CENTRALA: Warszawa, Lesno 12, tel. 64-51, 240-07

ODDZIAŁY: Katowice, Marjańska 7, tel. 25-57

Posiada stale na składzie: Wszelkie wyroby gumowe,
azbestowe, pasy skórzone, podne oraz armatury i za-
wory Klingera, Kalosze i płaszcze nieprzemakalne.
Sprzedaż hurtowa i detaliczna.

37

„ELIBOR”

Sp. Akc. Handlowo - Przemysłowa „L. J. BORKOWSKI” Oddział w Łodzi

Przedstawiciele samochodów „FORD” The Universal Car.

Stale na składzie oryginalne części zamienne, opony i kieszki „Michelin”, gumy pełne „Dunlop”
poleca po cenach konkurencyjnych

Sklep: ul. Piotrkowska Nr. 48. — Składy: Kilińskiego Nr. 70

Telef. 4-94 i 84

Telef. 172 i 173.

38

Przetwory chemiczne dla przemysłu mydlarskiego i tekstylnego

Michał Weyland, Morgenstern i Amsel

Łódź, Zachodnia 68, tel. 26-56

Adres telegraficzny: „Misturja”

85

Skład wyrobów włóknistych

CH. L. LIPNOWSKI

Łódź, ul. Sienkiewicza Nr. 6

84

Wielki wybór tapet krajowych i zagranicznych,
listew tapetowych oraz lakierów i farb malarskich

W. GOSTYŃSKI

Łódź, ul. Piotrkowska 69, I-sze piętro front

Telefon 42-30

68

Towarzystwo Akcyjne

Ubezpieczeń „POLONIA” w Warszawie

Oddział w Łodzi, ul. 6-go Sierpnia Nr. 1

Tel. 3-56 i 5-56

69

Skład artykułów technicznych i żelaznych

D. FELDBRILL, ŁÓDŹ

ul. Piotrkowska Nr. 167, telefon Nr. 9-61

Stale na składzie: Pasy skórzan. wielbładzie, Balata, parczane.
Troki, pikierzy, bicze-kraj. i zagr., czółenka, tarka do krosien, pakunki,
płyty uszczelniające i gumowe. - Oleje i smary wszelkiego rodzaju.
Armatury, węże, szkła wodowskazowe. Stal wiatrowa, narzędziowa itp.

97

KAHAN i SZPIGEL

Łódź, ul. Piotrkowska 80

Tow. Akc.

Zakładów przędzalni bawełny, tkalni i bielarni

„Zawiercie”

Główny skład sprzedaży: Łódź, ul. Zielona 8

57

Łódzka Fabryka Waty „OPTIMA”

Mac Tenenbaum

Łódź, ul. Senatorska 28.

81

Towarzystwo Akcyjne wyrobów tkackich

„Hirsberg i Birnbaum”

w ŁODZI

96

Otton Kunst

Łódź, ul. Ewangelicka Nr. 2, tel. 39-18

Przedstawiciel

Zakładów Chemicznych „Sandor” (Szwajcaria)

Główny skład Dywanów, Chodników, Firanek, Portier, Kap plu-
szowych i Obić meblowych, Linoleum, Cerat i Rolet jak również
wszelkich przyborów Tapicerskich i Rymarskich. - Fabryka watawa-
nych kotłery i pasmanterii meblowych. - Sprzedaż hurtowa i detaliczna.

F. Futerman, Łódź

ul. Piotrkowska Nr. 28. - Telef. Nr. 29-21

Konto „Bank Zachodni Łódź”

99

Przemysł Chemiczny w Polsce

Spółka Akcyjna

Zgierz, ul. Leśna Nr. 7.

78

R. HOFFMANN

Fabryka pończoch i rękawiczek

Łódź, ul. Kilińskiego Nr. 94, tel. 34-78.

66

Wykończalnia i Farbiarnia
Gustaw Gessner SSowie
Łódź Kilińskiego 24 26.

63

Farbiarnia
F. Hirsberg i H. Porański
Sp. z ogr. odp.
Łódź, ul. Leszno 35, tel. 45-19

73

Fabryka wyrobów bawełnianych
Napoleon Jelenkiewicz i Ska
Łódź, Al. Kościuszki Nr. 10, tel. 35-19.

72

Małopolskie Przedsiębiorstwo Węglowe
Sp. z ogr. odp. w Krakowie
Oddział w Łodzi, ul. Węglowa Nr. 8
Telefon 41-93.

71

TEHATE
Towarzystwo dla Handlu, Przemysłu i Rolnictwa S. A.
Oddział w Łodzi.

64

**WYTWÓRNIA
KORONEK KLOCKOWYCH**
Łódź, ul. Piotrkowska Nr. 220.

82

Zakłady Przemysłowe BRONISŁAW GRABSKI
Łódź, ul. Zakątna 59-61.

Masowy wyrób artykułów blaszanych i ciągnionych, puszek
blaszane, okucia budowlane, rury, kolana patentowe, piecyki
kuchenne, patelnie i artykuły użytku domowego.

67

JAN KOKS
Farbiarnia przędzy, jedwabiu, wełny, bawełny, ta-
siemek, wstążek, blich, szlichternia i merceryzownia
Telefon Nr. 49-22

74

Salon Samochodowy
MICHAŁ BOGUSŁAWSKI
Oddział w Łodzi, ul. Piotrkowska Nr. 150.
Telefon Nr. 29-40.

80

ZAKŁAD POGRZEBOWY
trumny metalowe, dębowe i sosnowe, karawany za
szkłem na kołach gumowych oraz wynajem karet
i powozów
KAROL G. FISCHER, Łódź
ulica Sienkiewicza Nr. 89.

77

Rok założenia 1893
Wytwórnia Mebli i Zakład Tapicersko-Dekoracyjny
F. Drozdowski i S-ka
Łódź, ul. Nawrot Nr. 23, tel. 43-14
Właściciele: F. Drozdowski i W. Ereciński

79

OSKAR GESSNER
FARBIARNIA
Łódź, Wólczańska 109, tel. 40-11

75

Fabryka
Wyrobów Wełnianych i Półwełnianych
Kwaśner i Lindenfeld
Łódź, ul. Karola Nr. 11-13. - Tel. 21-42

81

Fabryka mebli trzciniowych i bambusowych, oraz
wyrobów koszykarskich i koszy dla fabryk
Rudolf Gall właśc. St. Nowak
Łódź, ul. Nawrot Nr. 4, tel. 36-71

98

British Company
właściciele
Bracia Herman i S-ka, Sp. Kom. i Ch. L. Lipnowski
Łódź, ul. Zielona Nr. 8 (róg Al. Kościuszki)

76

EMIL SCHULTZ i SKA
ŁÓDŹ, UL. NOWAKA Nr. 33

65

Towarzystwo Akcyjne
Sukiennej Manufaktury

Leonhardt, Woelker i Girbardt

ŁÓDŹ

ULICA LEONHARDTA Nr. 1

Telefon 306 i 44-00

Fabryka sukna, pralnia, czesalnia wełny
i zesankowa przędzalnia

Istnieje od roku 1878.

Istnieje od roku 1878.

Wielki złoty medal na wystawie w Paryżu w roku 1900.

Wyrób czysto-wełnianych towarów

REPREZENTANCI:

WARSZAWA: Juljusz Reiter, Długa 50, telefon 55-23

POZNAŃ: Ryszard Krieger, Pocztowa 5, telef. 29-24

LWÓW: Józef Ganc, Kościuszki Nr. 2, telefon 12-92

GDĄŃSK: Hauck i Landt, Jopengasse 25, telef. 28-75

4

ADOLF PRUSSE

Fabryka papierów kolorowych
Łódź, ul. Żeromskiego 52.

203

Fabryka chustek wełnianych i towarów
włókienniczych

A. A. Piaskowski, Łódź

FABRYKA: Kałna 10, telefon 13-70.
SKŁAD FABR.: Cegielniana 25, tel. 13-71, 21-12.

197

ZAKŁADY GRAFICZNE Z. MANITIUS

ŁÓDŹ, UL. ŻEROMSKIEGO 87.

205

Skład gramofonów i płyt
gramofonowych

„Muza”

ŁÓDŹ, ulica Narutowicza Nr. 18.

194

Dom Handlowo-Przemysłowy

ELI LISKIER, ABUGOW i SAPIR

Sprzedaż towarów: Tow. Akc. Krusche i Ender.
Pabjanice; Teodor Ender Spadk., Moszczenice.

202

Kaszub i Kryłowiecki

Spółka Komandytowa

198

Mech. Fabr. Wyr. Dziaonych

BOLESŁAW SZNEK i SREBNOGÓRA

Sp. z ogr. odp.

ŁÓDŹ, ulica Gdańska 40.

208

Fabryka Cukrów i Czekolady

Karol Gostomski i Ska

Sp. z ogr. odp.

Łódź, ul. Napiórkowskiego 33.

190

Fabryka maszyn i odlewnia żelaza

G. BUSCH i Ska

ŁÓDŹ, ulica Wodna Nr. 22.

201

Farbiarnia

Otton Städtlaender

Łódź, Rokicińska 17, tel. 16-08.

230

Fabryka Trykotów

HENRYK DZIEMBOR

Łódź, Zagajnikowa 75 (róg Nawrot)

200

RUDOLF HOFFMANN

ŁÓDŹ, Ogrodowa № 58.

Roboty artystyczne. Urządzenia studzien dla
domowego i fabrycznego użytku. dowolnych
wymiarów i głębokości. po cenach solidnych.
przyjmuje przy szybkim wykonaniu i zupeł-
nej gwarancji.

231

Fabryka Wyrobów Włókienniczych

Bracia Naftali

Łódź, Moniuszki 3, tel. 24-83.

199

Depol. Continental

Sp. z ogr. odp.

Łódź, Piotrkowska 120.

231

Feliks Goldstein

Łódź.

196

Łódzka Agencja Wydawniczo-Reklamowa

Piotrkowska 85

Akcyjne Towarzystwo Przemysłowe
„MARKUS KOHN“
w ŁODZI

159

A. J. OSTROWSKI
Piotrkowska 55. Tel. 3-54 i 35-40.
FABRYKA KSIĄG HANDLOWYCH I WYROBÓW PAPIEROWYCH
Drukarnia, Introligatornia i Linjarnia
SKŁAD PAPIERU i MATERJAŁÓW PIŚMIENNYCH
Fabryka tasiem mierniczych (Massband)

160

Ferdynand Seeliger S^S-wie
w Łodzi
ulica Piotrkowska 186.

161

Dyrekcja
Towarzystwa Kredytowego
m. Łodzi.

167

H. BORNSTEIN
Skład materiałów elektrotechnicznych
Łódź, ul. Piotrkowska 56.

162

Tow. Akc. WYROBÓW Bawełnianych
„Jakób Kestenberg“
Łódź, ul. Nowo-Targowa Nr. 26.

168

Mech. Fabr. WYROBÓW Dziaanych
Bolesław Sznek i Srebrnogóra
Sp. z ogr. odp.
Łódź, ul. Gdańska 40.

162

Spółka Akc. Przemysłu Bawełnianego
B. FREIDENBERG
w ŁODZI
ulica Piotrkowska Nr. 104.

170

Bank Handlowy
w Łodzi

164

Manufaktura Wełniana i Bawełniana
BRACIA ZAPP
ŁÓDŹ, ulica Juliusza Nr. 18.

171

Sztajnberg, Śpiewak i Ska
ŁÓDŹ
ul. 6-go Sierpnia Nr. 102.

165

DOM AGENTUROWY
„BARWANIL“
Stanisław Messing i S^{ka} Łódź.

172

Dom Transportowo-Ekspedycyjny
S. JELIN i I. RUDOMIN
Spółka Akcyjna
ŁÓDŹ.

166

BRACIA BORKOWSCY
ODDZIAŁ w ŁODZI
ulica Piotrkowska 125, tel. 11.

173

Biurowo Techniczne
ADOLF RICHTER
właśc. Adolf Richter i Henryk Richter
Łódź, Przejazd 20.

169

TOWARZYSTWO PRZEMYSŁOWE
LEŚMIERZ
ZARZĄD DÓBR LUĆMIERZ.

174

Zakład graficzny
Weissbach i Mader

Łódź, ul. Piotrkowska 158

91

Towarzystwo Ubezpieczeniowe
„ORZEŁ”

ODDZIAŁ w ŁODZI
ul. Piotrkowska 57 :: Tel. 9-76

90

8-kl. Wyższa Szkoła Realna
z Wydziałem Handlowym

Zgromadzenia Kupców m. Łodzi
ul. Narutowicza 68 (Dzielna) Telefon 15-31

89

Mechaniczna Fabryka
Wyrobow Włókienniczych i Tkacka
Zarobkowa
SILBERSTEIN & WEINSTEIN

Fabryka: Pabianice, Warszawska 73, tel. 71.
Skład fabr.: Łódź, Piotrkowska 56, tel. 2721.

102

Edmund Kadyński

Wytwórnia parasoli, lasek, krawatów i getrów

Łódź, ul. Nawrot 20
Telefon Nr. 35-74

104

Towarzystwo Akcyjne **R. LIPSZYC**

Fabryka wyrobów dzianych i tkanych

Łódź, ul. Piramowicza 4/6
Telefony 1-34 i 43-72.

105

Warszawskie
Towarzystwo Ubezpieczeń

Spółka Akcyjna
Oddział w Łodzi.

93

Fabryczny magazyn
wyrobów srebrnych
i platerowanych **Joseph Fraget**

Łódź, ul. Piotrkowska 99, I. piętro.

→ Sprzedaż detaliczna i hurtowa. ←

106

PRZEMYSŁ WEŁNIANY

A. LIPSZYC

ŁÓDŹ, STARO-WÓLCZAŃSKA 6.

95

FRANCISZEK SZYMAŃSKI

ZAKŁAD RZEŹBIARSKO-KAMIENIARSKI

wyrobów z marmuru, granitu, svenitu i piaskowca wykonywa prace pomnikowe, budowlane, kościelne, meblowe oraz roboty mozaikowe. **ŁÓDŹ, Konstanynowska 61**
kole i betonowe. **ŁÓDŹ, (róg Cmentarnej 2)**

103

Adolf Boksleitner i S-ka Spółka z ogr. odpow.
Artykuły gumowe i techniczne

ŁÓDŹ, UL. PIOTRKOWSKA Nr. 149. TELEFON 14-09
P. K. O. Nr. 60463. Depesze: „Boksed”.

Gumowe artykuły techniczne, chirurgiczne, wyroby azbestowe, pasy transmisyjne, węże ssące i tłoczące, opony do samochodów i rowerów, kalosze, fibra, plandeki, linoleum, ceraty.

107

Towarzystwo dla Przemysłu i Handlu
Włóknistego

„I. A. Grosłajt” Spółka Akcyjna

Łódź, ul. Piotrkowska 211.

87

„Electrolux”

Sp. z ogr. odp.

94

BEGHTOLD i SEILER

ŁÓDŹ

6-go SIERPNIA Nr. 65

86

Skład surowców bawełnianych
Erwin Proppe i S-ka

ŁÓDŹ

ul. Piotrkowska Nr. 112, tel. 18-41.

89

Lwowskie Tow. Akc. Browarów

Reprezentacja

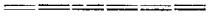
Łódź

ul. Kilińskiego 85, tel. 23-47.

9

J. TOBOLSKI i SKA

ŁÓDŹ UL. LESZNO Nr. 18

Tel. 36-99 Tel. 36-99

143

WEGNER i FISCHER

Sp. z ogr. odp.

ŁÓDŹ, ul. Piotrkowska Nr. 97

Tel. 12-08 **AGENTURY** Tel. 12-08

151

**STOW. FABRYKANTÓW
WYROBÓW PONCZOSZNICZYCH**

 m. ŁODZI i OKOLICY

Tel. 39-43 ul. Andrzeja Nr 14 Tel. 39-43

144

BRACIA LANGE

ŁÓDŹ

ul. ANDRZEJA Nr. 21

152

R. RITTER, Łódź

ul. Piotrkowska Nr. 85

Tel. 14-54

ZAKŁAD OPTYCZNO-CHIRURGICZNY

145

SPÓŁDZIELNIA

Pracowników Państwowych,
Komunalnych i Społecznych
w ŁODZI

153

WINCENTY CIELECKI

ŁÓDŹ

 UL. PIOTRKOWSKA 68

146

Łódzka Fabryka WYROBÓW Jedwabnych

„S-E-T-A-L-A-N-A”

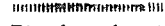

w ŁODZI

Biurowiska i składowiska: Al. Kościuszki 9, tel. 21-84

Fabryka: ul. Pomorska Nr. 65, tel. 31-54

154

**WARSZAWSKO-ŁÓDZKIE
T-WO HANDLOWE**

 ODDZIAŁ
Piotrkowska 69 W ŁODZI Piotrkowska 69

147

BIURO TECHNICZNE

ADOLF RICHTER

właśc. Adolf Richter i Henryk Richter

Łódź, ul. Przejazd Nr. 20

155

**POZNAŃSKO - WARSZAWSKI
BANK UBEZPIECZEŃ**

SPÓŁKA AKCYJNA

ODDZIAŁ ŁÓDZKI Łódź, Piotrkowska 97

Adres telegr.: „Ogniobank”. Tel. 27-80 i 6-63.

148

K. WALCZAK

APRETURA i FARBIARNIA

ŁÓDŹ ul. Wólczańska Nr. 251

156

JAKÓB STEIGERT

SPADKOBIERCY

ŁÓDŹ

 WÓLCZAŃSKA 188

149

**FABRYKA GARBARSKA
S. BRZEZIŃSKIEGO**

w ŁODZI, Aleksandrowska Nr. 166

157

 **CECH
MAJSTRÓW
RZEŹNICKICH**

150

 **MAJER RAPOPORT
i JOSEL CYBUCH**

ŁÓDŹ

UL. LESZNO 50

158

Henryk Szmulowicz

Łódź, ul. Prez. Narutowicza 55
Telefon 35-47

Mechaniczna fabryka pończoch i rękawiczek

124

W. Zylbersztajn i G. Szapował

Łódź, Piotrkowska 110

Fabryka wyrobów włókien. i chustek

125

Fabryka Wyrobów Trykotowych i Pończoch

Teodor Hüffer i S-ka

dawniej Bracia Hüffer

Łódź, ul. Wólczańska Nr. 243

129

Towarzystwo Akcyjne

Wyrobów Wełnianych i Bawełnianych

„Teodor Steigert”

w Łodzi

126

B-cia I. i H. Dobraniecy

ŁÓDŹ

ul. Cegielniana Nr. 89

130

Adam Wojciechowski

ŁÓDŹ

ul. Piotrkowska Nr. 80

127

Szarparnia, Skręcalnia, Przędzalnia i Tkalnia

PRZEMYSŁ WEŁNIANY

Joński i Engelman w Łodzi

Sp. Akc.

ul. Staro-Wólczańska 9, tel. 11-45

131

Warszawskie Akcyjne

Towarzystwo Pożyczkowe

Filja w Łodzi

128

Wykończalnia i Farbiarnia

Otto Haessler, Spadkobiercy

Łódź, ul. Siedlecka 1

132

ARON FARBER

Łódź, Piotrkowska 22

Tel. 30-79

133

WEVER i REUL

Łódź, ul. Kopernika Nr. 38

Przędzalnia wełny, Szarparnia i Drukarnia

133

Fabryka Czekolady i Cukrów

„ARKADIA”

wł. F. Rosenstein

Łódź, ul. Ogrodowa Nr. 13

137

Franciszek GLUGLA

Łódź, Południowa 28, tel. 15-32

Największa łódzka elektryczna palarnia kawy
„Tryumf”. Hurtowy skład tow. kolonialnych.

124

BROWAR i FABRYKA OCTU

Gustawa KEILICHA

Łódź, ul. Orla Nr. 25

Telefon 25

138

Krauze & Wagner

Łódź, ul. Przejazd Nr. 40

Telefon 20-33

135

KINO-TEATR

LUNA

ŁÓDŹ

139

Stephan i Werner

ŁÓDŹ

ulica Wierzbowa Nr. 44.

108

"Karpaty"

Sprzedaż Produktów Naftowych

Spółka z ogr. por.

ODDZIAŁ w ŁODZI, ul. 6-go sierpnia 7.

109

Fabryka Maszyn

Oldakowski i Neumark

właśc. Edward Neumark

Łódź, ulica Zakątna Nr. 81.

110

W. SALWA

Łódź, ul. Prez. Narutowicza 27.

Kwiaty świeże, Bukiety, wieńce,

Fantazje teatralne.

Wykonanie artystyczne. Ceny konkurencyjne.

119

JULJUSZ LANGE

ŁÓDŹ

ulica Wólczańska Nr. 51.

111

FARBIARNIA i WYKOŃCZALNIA

PAWEŁ SZULC

ŁÓDŹ, ulica Zawadzka Nr. 16.

120

FARBIARNIA i WYKOŃCZALNIA

CHR. A. KRAUSE

Łódź, ul. Staro-Wólczańska 12.

112

Towarzystwo **OLEUM** Sp. z ogr. odp.

we Lwowie

ODDZIAŁ w ŁODZI

Telef. biura: 30-80. Telef. składu: 37-23.

121

„PRODUKCJA WŁÓKIENNICZA“

JÓZEF DAWIDOWICZ

Łódź, ulica Zielona Nr. 10.

113

Fabryka wyrobów wełnianych i półwełnianych

Kopel Gutman i Perlberg

Łódź, ul. Magistracka 21. Tel. 9-34.

Rachunek żyrowy w Banku Polskim.

122

Pierwsza mechaniczna fabryka
tkanin metalowych

JÓZEF HESSE Spadkobiercy

ŁÓDŹ, Telefon 45-23.

114

FABRYKA WYROBÓW WEŁNIANYCH

JAKÓB SZMUŁOWICZ

ŁÓDŹ, ulica Piotrkowska Nr. 80.

Telefon Nr. 892.

123

Pierwszorządny Magazyn Obić Papierowych
Istnieje od roku 1865.

ADOLF BUCZKAT

właśc. BRUNO BUCZKAT

ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 113. Telef. 38-69.

115

POLSKI LLOYD

Spółka Akcyjna

ODDZIAŁ W ŁODZI.

118

MIECZYŚLAW HERTZ

ŁÓDŹ

Aleje Tad. Kościuszki 69.

116

Dom Handlowy

Maks. Wyszewiański i Ska

117

Leopold Landsberg
ŁÓDŹ

ulica Moniuszki Nr. 7.

175

Towarzystwo Przemysłowo-Handlowe
ARTUR GOLDSTADT

Spółka Akcyjna w ŁODZI
Barwniki anilinowe, tłuszcze roślin. i przetwory chemiczne.
Biuro: Zachodnia 72, tel. 5-68 i 15-56.
Fabryka: Niecała 12, tel. 47-01.

177

PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZY
BRACIA ZAJBERT

Spółka Akcyjna
w ŁODZI

176

Zygmunt Myszkowski
ZAPOLICE

poczta i stacja Zduńska Wola,
powiat Łask, Wojew. Łódzkie.

178

I. KRAKOWSKI

Łódź, Zgierska 73.

Browar Parowy i Farbiarnia.
Telefon 12-77.

179

M. SILBERBERG

Fabryka Wyrobów Włókienniczych
Zielona 7.

185

Fabryka Wyrobów Włókienniczych
Lusternik i Żółtkowski

Łódź, ul. Piotrkowska 104.
Telefon 16-12.

180

Dom Handlowo-Przemysłowy
Edmund Bogdański

ŁÓDŹ
ul. Prez. Narutowicza 25.

186

FERD. RAUSCH

Łódź, ulica Kilińskiego Nr. 86.
Telefon 798.

181

Fabryka Tkanin Wzorzystych
B. A. Gliksman w Łodzi

Sp. Akc.

187

MAKS SZAPIRO

Łódź, Aleje Kościuszki Nr. 69.
Telefon: 10-25 i 14-62.

182

ŁÓDZKA HUTA SZKLANA
„GEHA”

JÓZEF BIRENBAUM
Łódź, ul. Nowa Nr. 22.

189

Wykończalnia i Farbiarnia

Józefat Szymański

ŁÓDŹ, Konstantynowska 126, tel. 9-26.

183

Gebethner i Wolff

Księgarnia i skład nut. Agentura „Tygodnika
Ilustrowanego” i prenumerata czasopism.
W ŁODZI (FILJA), PIOTRKOWSKA Nr. 87,
Tel. 17. Konto czekowe P. K. O. Nr. 62737.

189

Towarzystwo Akcyjne
Bawełnianej i Gumowej Manufaktury

Ferdynanda Gelducza

Łódź, ul. Południowa 52.

184

D. Fabrykant i Rozenblat

ŁÓDŹ

ulica 6-go Sierpnia Nr. 2.

190

Tow. Akc. Pierwszej Warsz. Fabryki Palenia
kawy, cykorji i surogatów kawy

„Pluton”

T. i M. TARASIEWICZE w WARSZAWIE.
ODDZIAŁ w ŁODZI, Piotrkowska 132 i 16.

221

Leszczyński i Kozłowski

ŁÓDŹ

ulica Piotrkowska Nr. 21.

220

„BERSON”

właśc. ROZENTAL i TENENBLUM
ulica Prez. Narutowicza Nr. 16
Telefon Nr. 28-30.

219

„ELEKTROBUDOWA”

WYTWÓRNIA MASZYN ELEKTRYCZNYCH
dawn. B-cią JAROSZYŃSCY
Sp. Akc.

Łódź, ul. Kopernika 56, telefon 11-77.

212

S. EISNER

Łódź, ul. Prez. Narutowicza 6,
Telefon 1-64.

218

J. R. MEISSNER

Mechaniczna farbiarnia luźnej wełny, bawełny,
odpadków, szmat, pranie wełny i karbonizacja.
ŁÓDŹ, ul. Kilińskiego 243, tel. 9-85.
Rok założenia 1907.

211

ŁÓDZKIE TOWARZYSTWO IMPORTOWE
OWOCÓW POŁUDNIOWYCH

„ORANGE”

Sp. z ogr. odp.

ŁÓDŹ, UL. PÓŁNOCNA Nr. 10.

217

Towarzystwo Akcyjne

Składów Towarowych „WARRANT”

Łódź, ulica Piotrkowska Nr. 56.

210

KAROL KLAUSE

Przedsiębiorstwo robót budowlanych
Łódź, ul. Kilińskiego Nr. 138.

216

BRACIA BUKIET

ŁÓDŹ.

209

Henryk Wagner ^{Spadkobiercy}

Łódź, Przejazd 10.

215

Farbiarnia i Wykończalnia

ADOLF SCHMIDT

dawn. EMDE i S-ka

Żabieniec, ul. Siewna 1.

204

BANK HANDLOWO-PRZEMYSŁOWY

ŁÓDŹ

PIOTRKOWSKA 96.

214

Kosma i Gregor

Łódź, ul. Kilińskiego.

207

Skład tapet i linoleum

A. DZIAŁOSZYŃSKI

Łódź, Piotrkowska 56.

213

Karol Fr. Elsner

Łódź, ul. Piotrkowska 129.

AJENTURY.

206

Polska Dyrekcja
Ubezpieczeń Wzajemnych
Oddział Łódzki

192

Skład farb, pokostu, lakierów i wszelkich
przyborów malarskich

KOSEL i Ska w ŁODZI

Skład główny, ul. Przejazd 8. Telefon 11-21.

Filja, ul. Piotrkowska Nr. 98. Telefon 15-62.

Fabryka, ul. Nawrot Nr. 20. Telefon 26-48.

228

Mech. Fabr. Wyr. Dziaanych
BOLESŁAW SZNEK i SREBNOGÓRA

Sp. z ogr. odp.

Łódź, ul. Gdańska 40.

192

FRANCISZEK HESSE

Łódź, ul. Andrzeja 1, tel. 46-20.

Konfekcja, futra, artykuły sportowe.

193

Przemysł Powroźniczy

Henryk Kunig i Ska

Łódź, Napiórkowskiego 119.

SPECJALNOŚĆ:

Liny napędowe bawełniane, konopiane,
manilowe i druciane. Liny do selfak-
torów Sznury wrzecionowe, szpagat
i pakliny. Skracanie i nakładanie lin
okrągłych, kwadratowych i owijanych
na ządanie w każdym czasie.

Telefon 50-95.

Telefon 50-95.

227

Pabjanicka Fabryka Papieru
Sp. Ake. Rob. Saenger
Pabjanice, ul. Piłsudskiego 7, tel. 8.

229

Galicyjsko-Amerykańskie Tow. Naftowe

"NAFTOGAL"

Sp. z ogr. odp.

Łódź, ul. Gdańska Nr. 72, tel. 16-13.

226

Fabryka Wyrobów Włókienniczych
Józef Rozenholc
w Łodzi, Piotrkowska 69, tel. 6-76.

225

Patefony (wieczny szafir)

Parlefony (igły)

Płyty patefonowe

Płyty igłowe

Zamiana, reparacja

W. RICHTER

Pośrednictwo Handlowe.

Łódź, ul. Nawrot 6, tel. 26-44.

224

ŁÓDZKI SKŁAD PATEFONÓW

EUGENJUSZ BOGUS

ŁÓDŹ, NAWROT 19.

Teofil Gryglewicz
Fabryka Wyrobów Tkackich
w Łodzi, Wólczańska 53.

225

M. NAZDROWICZ

SKŁAD

BRONI

i WSZELKICH PRZYBORÓW

MYŚLIWSKICH

ŁÓDŹ, ul. Zawadzka Nr. 1

Tel. 15-21

Fabryka firanek, obrusów i gobelinów

Pantel i Pytowski

Łódź, ul. Piotrkowska 53, tel. 23-10.

222

A.

Administrator Zarządu Dóbr w Lućmierzu.

„Anstadt Karol”, Browar i fabryka siodu, Łódź-Radogoszcz, ul. Szneja 15.

Aronson A. i Synowie i J. Kaffeman, Spółka Akcyjna, Łódź.

Auman i S-ka, Łódź, N.-Pańska 148.

B.

Bank Małopolski Sp. Akc. Oddział w Łodzi.

Bank Spółdzielczy z ogr. odp. w Łodzi, ul. Andrzeja 3.

Barski J., Łódź, Pańska 77.

Bauer H., Łódź, Wólczańska 239.

Bauer E. właśc. A. Weidmann, Łódzka Odlewnia Żelaza „Ferrum”.

Baumgarten I. i S-ka, Wyroby gumowe i chirurgiczne, Łódź, Piotrkowska 91.

Bayer J., Łódź, ul. Kilińskiego 136, Fabryka Przetworów Chemicznych.

Bechtold i Seiler, Łódź, 6-go Sierpnia 65.

Bellerman P., Dominjum „Brzeski”, poczta i st. kolejowa Zduńska-Wola,
pow. Łaski, woj. Łódzkie.

Bennich K., Tow. Akc. Manufaktury Welnianej.

Berman M., Łódź, Piotrkowska 53, tel. 12-35.

Bertschinger H. Spadkobiercy, Łódź, ul. Wólczańska 125, tel. 44-08.

Berman S., Łódź, ul. Piotrkowska 36.

Bernowicz J. i G. Heidrich, Zakład mechaniczny, Łódź.

Besser M., Fabryka mebli, Łódź, Narutowicza 16, tel. 25-70.

Bieńkowski S., Łódź, Piotrkowska 55.

Blum i Monitz, właśc. K. Monitz, Łódź.

Bogus E., Łódź.

Boksleitner A. i S-ka, S-ka z ogr. odp., Wyroby gumowe i techniczne,
Łódź, Piotrkowska 149, tel. 14-09.

Borenstein U., Łódź, ul. Stanisława 2.

Borkert J., Zakład studniarski, Łódź, Kilińskiego 238.

Boryszowska Apretura i Drukarnia sp. z ogr. odp. Łódź, ul. Borysza 29.

Braun B., 8-klasowe Gimnazjum w Łodzi, ul. Narutowicza 59, tel. 34-07.

Bromberg A., Łódź, Piotrkowska 31.

Buchholz i S-ka, sp. z ogr. odp., Łódź.

Buchenheim B., Zakład studniarski, Łódź, Gdańska 99.

C.

Cesarz. J. Ks., parafia Dobroń, poczta i st. kolejowa Pabjanice, powiat
Łaski, woj. Łódzkie.

Chmielecki A., Majątek Łęki, poczta Zelów. pow. Łaski, woj. Łódzkie.
Chwist D., Maj. Orpelów, poczta i stacja kol., pow. Łaski, woj. Łódzkie.
Chwat H., Łódź, Wschodnia 12.
Cygelberg B-cia, Łódź.
Cygler M., Łódź, Piotrkowska 25, tel. 43-85.
Cymerman R., Przędzalnia, Łódź, Gdańska 142.
Cymerman i Kon, Szarparnia, Łódź, Gdańska 142.
Czarniecki F., Adm. Dóbr w Ligocie, poczta Widawa, pow. Łaski.
Czamański H. i S-ka, Łódź, Nowo-Cegielniana 15.
Czekański Z. i S-ka, Biuro Techniczne, Łódź, Piotrkowska 111.
Czparog A., Wyrób towarów jedwabnych i półjedwab., Łódź, Gdańska 37.

D.

Danziger S. i S-ka, Przędzalnia bawełny, Łódź, ul. Kałna.
Dawidowicz J., „Produkcja Włókiennicza”, Łódź, ul. Zielona.
Diamont D., Wyrób wędlin koszernych, Łódź, Gdańska 14.
Dietel A., Skład materiałów aptecznych i farb, Łódź, ul. Piotrkowska 157,
telefon 27-94.
Dobra Krzesłów, pow. i st. kolejowa Łask, poczta Zelów.
„Dobrzyńka”, Farbiarnia i wykończalnia Sp. Akc., Łódź.
Dobrzyński M., Przędzalnia, Łódź, ul. Brzezna 3.
Drabkin G. B., Fabryka wyrobów wełnianych i półwełnianych, Łódź.
Drose H., Łódź, ul. Piotrkowska 154, tel. 27-92.
Drzewiński K. i S-ka, Fabryka maszyn, Łódź, Kilińskiego 103.
Dyrekcja Kino-Teatru „Czary”, Łódź, Cegielniana 34.
Działoszyński A., Skład tapet i linoleum, Łódź, Piotrkowska 56, tel. 23-46.
Dąbrowski T., Adm. maj. Łągiewniki, poczta i st. kol. Zgierz, pow. Łódzki.

E.

Eckstajń Bracia, Łódź, Wólczańska 224.
Ekspedycyjno-Transportowe Towarzystwo „Rapid”, Spółka z ogr. odp.,
Łódź, ul. Zachodnia 55.
Ende E., Fabryka wyrobów włókienniczych, Łódź, ul. Piotrkowska 108.
„Erka”, Fabryka aparatów elektrycznych, Sp. z ogr. odp., Łódź, ulica
Pusta 7, tel. 13-63.

F.

Fajnberg S., Łódź, Wschodnia 76.
Fajwłowicz A. i N. B-cia, Łódź, Piotrkowska 33.
Feldberg L., Łódź, Cegielniana 39.
Feldbrill, Skład artykułów technicznych i żelaznych, tel. 9-61.
Fiał J. Sukcesorowie, Łódź, ul. 28 p. Strzelców Kaniowskich 42.

- Fiszler L., Księgarnia, Łódź, Piotrkowska 47.
 Fischer M. i S-ka, Łódź, Piotrkowska 177.
 Fiszler M. F., Fabryka przetworów chemicznych i mydlarnia, Łódź, ulica Piotrkowska 112.
 Fogel M., Przędzalnia i tkalnia w Ozorkowie Oddział w Łodzi, Piotrkowska 56.
 Fradke F., Folwark Dzierżazna, stacja kolejowa i poczta Zgierz, powiat i woj. Łódzkie.
 Frano R., Mechaniczna fabryka szczotek, Łódź, Wólczańska 125.
 Frenkel D., Łódź, ul. Rejtera 3.
 Freigang K., Fabryka szczotek i pędzli, Łódź.
 Frytz G., Spadkobiercy, Młyn elektromotorowy i piekarnia mechaniczna, Łódź, Zakątna 47, tel. 47-40.
 Fuks J., Farbiarnia Łódź, ul. Karola 38, tel. 44-94.

G.

- Geldner F., Tow. Akc. bawełnianej i gumowej manufaktury, Łódź, ulica Południowa 52.
 Gerke Bracia, Łódź.
 Gessner G. SS-owie, Wykończalnia i farbiarnia, Łódź, Kilińskiego 24/26.
 Gerszewski Pinkus i S-ka, Fabryka mechaniczna wyr. wełnianych, Łódź, Piotrkowska 73.
 Gelade Bracia, Fabryka wyrobów włókienniczych, Łódź, ul. Traugutta 5.
 Gebert P., Łódź, Piotrkowska 51, tel. 43-19.
 Gerson P., Łódź, Piotrkowska 50.
 Gilles A. i S-ka, Przędzalnia wiganji i wełny, Łódź, Pomorska 98.
 „Globus”, Pierwsza Polska fabryka wyr. gumowych, Łódź, Piotrkowska 220.
 Glezer E. Spadkobiercy i F. Hoffman, Sp. Kom., Łódź, Cegielniana 118.
 Gorfein S-ów, Apteka, dz. T. Karlin, Łódź, Wschodnia 54.
 Goepfert K. Spadkobiercy, Łódź, Podleśna 3.
 Goldammer O., Fabryka maszyn i odlewnia żelaza, Łódź, Kilińskiego 74/76.
 Goldberg Z., Łódź, Piotrkowska 199.
 Goldlust Bracia, Biuro techniczne i skład maszyn, Łódź, Aleja Kościuszki
 Grapow F., Zakłady Graficzne, Łódź, Gdańska 87.
 Grünstein i Jakób Aron i S-ka, Łódź, ul. Prez. Narutowicza 56.
 Grędziński F. i S-ka, Sp. z ogr. odp., Łódź, Piotrkowska 53, tel. 3-75.
 Greilich A., Fabryka pończoch, Aleksandrów pod Łodzią, Łęczycka 11.
 „Grand Kino”, Łódź, Piotrkowska 72.
 Grynberg D., Mechaniczna fabryka pończoch, Łódź, Pomorska 4, tel. 23-96.
 Grossman W., Łódź.
 Grünberg H., Fabr. pończoch i przędzalnia, Łódź, Zachodnia 70, tel. 10-29.
 Grynberg D., Mechaniczna fabryka pończoch, Łódź, Gdańska 133, (róg Anny), tel. 47-26.

- Gutman Al., Łódź, Wschodnia 72.
 Gutman A., Łódź, Wschodnia 74.
 Guttman S. B., Farbiarnia, Łódź, Nowaka 25.
 ki 32, tel. 994.
 Góralski W., Łódzka Fabryka Pluszu Jedwabnego i WYROBÓW Bawełnianych, Łódź.
 Górski J., M. Śpiewak i S-ka, Farbiarnia i merceryzacja, Łódź, Piotrkowska 252, 254, 256.
 Güttel H., Fabryka mydeł toaletowych i wyrobów kosmetycznych, Łódź, Wólczańska 117.
 Gwircman i Ratucz, Łódź, Cegielniana 27.

H.

- Hartwig C. S. A., Oddział w Łodzi, Traugutta 1.
 Haesster O. Spadkobiercy, Wykończalnia i farbiarnia, Łódź, Siedlecka 1.
 Hamburger Ad., Łódź, Sienkiewicza 33.
 Hanftwurcel F. i S-ka, Konstantynów pod Łodzią, kantor Łódź, ul. Sienkiewicza 28.
 Hamburger Ad., Łódź, Sienkiewicza 37.
 Häjck J., Wyrób towarów włóknistych i pracownia fartuchów, Łódź, ul. Piotrkowska 273.
 Herberg M., Fabryka wyrobów wełnianych, Łódź, tel. 19-38.
 Herszenberg M. Sz. Synowie i Halbersztadt, Łódź, Aleja Kościuszki 3.
 Hoffman O., Baucz, poczta Łask.
 Horak G. i H. Wenske, Manufaktura Wełniana, Łódź.
 Holcman M., Łódź, Zachodnia 68.
 Holc P. i S-ka, Sp. z ogr. odp., Łódź.
 Hoherman L., Chemikalja i produkty smołowe, Łódź, ul. Andrzeja 14.
 Hoffmann E., Fabryka papierów kolorowych, Łódź, Gdańska 121, tel. 5-51.
 Hüffer T. i S-ka, Fabryka wyrobów trykotowych i pończoch, dawn. B-cia Hüffer, Łódź, Wólczańska 243.

J.

- Jagas J., Maj. Wronowice, poczta, stacja kol. i pow. Łaski, woj. Łódzkie.
 Jarościński Z. SS-cy, Łódź, Targowa 28.
 Jannasz H., Dom. Sikawa, gm. Nowosolna, poczta, telegraf kolei Łódź.
 Jakubowski J., Majątek Pruszków, pow. Łaski, woj. Łódzkie.
 Jakubowicz M., Przemysł Drzewny, Sp. Akc. w Łodzi, ul. St. Żeromskiego 90/92.
 Janicki Inż. i Chmielewski, Sp. z ogr. odpow., fabryka pasów skórzanych.
 Jasiński K., Przedsiębiorstwo wyr. metalowych i budowa studzien artyzjskich, Łódź, Pomorska 47, tel. 13-50.

Jasiński L., Skład nasion, Łódź, Andrzeja 5.
Jeliń S. i I. Rudomin, Dom Transportowo-Ekspedycyjny Sp. Akc.
Juraszek L. W., Łódź, Nawrot 88.
Junowicz N., Łódź, Pomorska 6.
Jung R., Warsztat wyrobów druczianych, Łódź, Wólczańska 151, tel. 28-97.
Jüngster J. i Syn, Łódź.

K.

Kaszub i Kryłowiecki Sp. Komandytowa, Łódź, Piotrkowska 96.
„Karloni”, Sp. Akc. dla handlu i przemysłu, L. Keilson i K. Kabaker,
Łódź, Wschodnia 76.
Kaiserbrecht L., Apretura i farbiarnia, Łódź, Zgierska 69.
Karsch T., Łódź, Zgierska 104.
Kaban J., Architekt, Łódź, Karolewska 1, tel. 47-54.
Kaczorowski B., Handel win i wódek, towary kolonialne, Łódź, Pomorska 22, tel. 9-20.
Kahan i Szpigiel, Łódź, Piotrkowska 80.
Kahlert Os., Fabryka luster, Łódź, Wólczańska 109, tel. 30-08.
Keilich G., Browar i fabryka octu, Łódź, Orla 25.
Keilich K., Skład Apteczny, Łódź, Główna 52.
Kindt i Fiszer, Łódź, Karola 9.
Kinel O. T., Mechaniczna fabryka pończoch i skarpetek, Łódź.
Klikar i Fuks Sp. z ogr. odp. Łódź, Piotrkowska 83.
Kosińska H., Majątek Gorczyn, poczta i pow. Łaski, woj. Łódzkie.
Kokczyński M., Majątek Świerzyny, poczta Zduńska-Wola.
Konsorcjum, Sp. z ogr. odp. Łódź, Przejazd 62, tel. 31-80.
Kosma i Gregor, Łódź, Kilińskiego 136.
Konarski, Zynger i Chołodenko, Tow. Handlowo-Włókiennicze, Łódź, ul. Piotrkowska 67, tel. 24-97.
Kon Maks Dr., Łódź.
Kopczyński W., Pierwsza Łódzka Piekarnia Mechaniczna, Łódź, Juliusza 31.
Koischwitz K., Skład fortepjanów i pianin, Łódź, Moniuszki 2, tel. 24-72.
Kohan J., Mechaniczna fabryka wyrobów pończosznicych, Łódź, Żeromskiego 28.
Kozienicki D., Łódź, Wschodnia 20.
Komar B., Cukiernia, Łódź, Piotrkowska 63.
Köhler St., Fabryka wyrobów bawełnianych, Łódź, Nowo-Targowa 8.
Kruk Wł., Koncesjonowane Biuro Elektrotechniczne, Łódź, Przejazd 14, telefon 30-11.
Kremt K., Fabryka wyrobów budowlano-ślusarskich i artystyczno-kutych, Łódź, Gdańska 63.
Kross H. SS-wie, Mydlarnia, Sp. Komandytowa, Łódź, Wólczańska 155.
Krusze Ed., Fabryka przetworów chemicznych, Łódź, Płocka 39.
„Kromos”, Garbarnia, Sp. z ogr. odp., Łódź, Krzyżowa 2.

„Krobanów”, Parowa cegielnia, maszynowy wyrób cegieł, dren i dachówek,
poczta Zduńska-Wola.
Kulczyński St., Majątek Wodzierady, poczta Lutomiersk.
Kunst Otton, Łódź, Ewangelicka 2, tel. 39-18.
Kurtzbart H., Komisowa sprzedaż przędzy, Łódź, Piotrkowska 45.
Kunst O., Przedstawicielstwo firmy: Chemische Fabrik vorm. Sandoz
(Basel), Łódź, Ewangelicka 2, tel. 39-18.
„Kultura”, Wyższe Żeńskie Gimnazjum Human. w Łodzi, Piotrkowska 85.
Kühn R., Łódź, Piotrkowska 174, tel. 30-59.
Künstler W. M., Fabryka szpulek papierowych, Łódź, Suwalska 25 27.

L.

Laudowicz J., majątek Staszkowice, poczta i stacja kolejowa Zduńska-
Wola, woj. Łódzkie.
Lange Bracia, Łódź.
Laskowski L. i S-ka, Mechaniczna fabryka szpulek papierowych, Łódź,
Pomorska 42.
Landau i Lipszyc, Fabryka watoliny i wyrobów dzianych, Łódź, Kiliń-
skiego 145, tel. 18-36.
Landsberg L., Łódź.
Landeck i Hofman, Skład konsygnacyjny, fabryka masła roślinnego „Alima”
Łódź, Andrzejka 6.
Langhoff Bracia, Łódź, Wólczańska 175.
Landau i Dikerman, Wyrób i sprzedaż chustek, Łódź, ul. Piotrkowska 5.
Landau A. SS-rowie, Łódź, ul. 28 p. Strz. Kaniowskich 52.
Lando J., Fabryka wyrobów bawełnianych, Łódź, Piotrkowska 40.
Lampart B., Łódź, Piotrkowska 163.
Leopold St., majątek Dziektarzew, poczta Lutomiersk, star. Łaskie.
Leder S. i M. Heymann, Farbiarnia i wykończalnia, Łódź.
„Leonowit”, T-wo Fabr. Wyrobów Azbestowych i Gumowych Sp. z ogr.
odp., Łódź, Piotrkowska 175.
Leszczyński, Ickowicz i S-ka, Przemysł Włókienniczy, Łódź, Sienkiewi-
cza 20, tel. 23-32.
Lewit J. i A. Brzeziński, Łódź, Brzezna 3.
Lewin Samuel, Łódź, Piotrkowska 56.
Lebenhaft S. Inż. i S-ka, Biuro Techniczne, Łódź, Piotrkowska 204.
„Leszno”, Wykończalnia i farbiarnia, Sp. z ogr. odp., Łódź, Leszno 39.
Lipiński A., Skład Materiałów Aptecznych, Łódź, Nowomiejska 1.
Lieberman H., Skład win i wódek, Łódź, Północna 10.
Litwin B. N., Łódź, Piotrkowska 207.
Litrowski S., Przędzalnia, Łódź, Południowa 68.
Lisner B., Skład galanterji, konfekcji i zabawek, Łódź, ul. Piotrkowska 94,
tel. 10-48.

Lieske R. Farbiarnia i wykończalnia, Łódź.
Liskier E., Abugow i Sapir, Dom Handlowo-Przemysłowy, Łódź, Piotrkowska 61.
Litmanowicz S., Mech. fabr. szpulek papierowych, Łódź, Morska 3.
Lipszyc R., Fabryka wyr. dzianych i tkanych, Tow. Akc., Łódź, ul. Piramowicza 4 6.
Lipiński R., Przędzalnia, Łódź, ul. Leszno 3.
Litrowski S., Mechaniczna fabryka wyrobów dzianych i trykotowych, Łódź, Południowa 68.
Liszyc i Załużer, Fabryka wyrobów bawełnianych, Łódź, Cegielniana 30, tel. 22-64
Lorentz St. SS-rowie, Dominjum Buczek, poczta i pow. Łaski, woj. Łódzkie.
Lohrer J., Fabryka wyrobów bawełnianych, Łódź, Hipoteczna 25.
Lorenc i Hank, Przędzalnia, Łódź, Gdańska 133, tel. 39-98.
Luna, Kino-Teatr, Łódź.
„Lux”, Skład Elektrotechniczny wł. J. Bankier, Łódź, Piotrkowska 131.
Lwow J., Dom Ekspedycyjno-Handlowy i Składy Towarowe, Łódź, ulica Gdańska 81.

Ł.

Łuczak W., Zakład tapicersko-dekoracyjny i magazyn mebli, Łódź, Zamenhofa 2.
Łódzkie Spółdzielnie Mleczarskich i Jajczarskich w Warszawie Oddział w Łodzi,
Łódzki Klub Sportowy, Ł. K. S., Łódź.

M.

Makarczyk Wł., majątek Przatów, poczta Szadek, pow. Łaski, woj. Łódzkie.
Maciaszczyk W., Pierwsza krajowa wytwórnia opłatków i wafli, Łódź, Przejazd 31.
Mazo G. i A. Wofsi, Łódź, Wschodnia 76.
Markusfeld W., Mechaniczna fabryka mebli biurowych, Łódź, Cegielniana 114, tel. 13-15.
Mazo i Lempert, Łódź, Wschodnia 76.
Mandeltort H. i S-ka, Fabryka wyrobów włókienniczych Łódź, Piotrkowska 96, tel. 12-96.
Majer J. A. i S-ka, Łódź, Piotrkowska 181.
Mayzel i S-ka, wł. D. Mayzel, Łódź, Wólczańska 27.
Manasse Z. SS-wie, Łódź, Wólczańska 198/200.
Maliniak G. i Abr. Ch., Mechaniczna fabryka wyrobów drzewnych, Łódź, Gdańska 39, tel. 605.
Meister W., Biuro Agenturowe, Łódź, Podleśna 28b, tel. 14-32.
Meisner E., Piekarnia mechaniczna, Łódź, Kilińskiego 111, róg Nawrot 38.

Mechlo i Szulce, Łódź, Sienkiewicza 58.

Międzynarodowe Towarzystwo Transportów i Żeglugi, Sp. Akc., Łódź,
Wólczańska 27.

Mitlin i Góralski, Jedwabno-pluszowa manufaktura, Łódź, Pomorska 83 85
Mix Os., Mechaniczna tkalnia i skręcalnia, Łódź, Lipowa 72.

Michel H. i Syn, Łódź.

Moszkowicz i Lichtenstein, Magazyn Jarosławski, Łódź, Piotrkowska 19,
tel. 29-61.

Mordjaner L., Przemysł włókienniczy, Łódź, Cegielniana.

Mozelsio L., Fabryka skór, Łódź, Fiszera 14.

Müller Al., Hurtowy i detaliczny skład farb, Łódź, Przejazd 4.

Müller i Seidel, Fabryka maszyn i odlewnia żelaza, Sp. Akc., Łódź, Że-
romskiego 96.

Müller J., Fabryka wyrobów bawełnianych, Łódź, Senatorska 27.

Müller J., Fabryka wyrobów bawełnianych, Łódź, Piotrkowska 169.

Mühle H. Spadkobiercy, Łódź.

N.

„Napęd”, Przemysł Powroźniczy Sp. z ogr. odp., Łódź, Napiórkowskiego 12.

Naftali Bracia, Łódź, Moniuszki 8.

„Natawis”, Łódź, Piotrkowska 152.

Neiman M., Łódź, Piotrkowska 37.

Niedźwiedziński J. Sukc., Fabryka trykotów, Łódź, Zagajnikowa 73
(róg Nawrot).

Niemyski L., Dom. Piorunów, pow. Łaski, poczta Lutomiernik, tel. 8.

Nobel Bracia, Tow. Przemysłu Naftowego Sp. Akc. Oddział w Łodzi.

O.

Oberman Ad., Łódź, Nowo-Rokicie.

Oelssner, Baumgärtel i S-ka, Łódź, Gdańska 48.

Offenbach H., „Kąpiele-Centralne”, Łódź, Zachodnia 38.

Opczyński M., Magazyn Obić Papierowych i Zakład Art. Dekoracyjno-
Malarski, Łódź, Piotrkowska 88, tel. 49-95 i 39-95.

P.

Paruch St., Administr. majątków Dobruń, poczta i st. kol. Pabjanice, pow.
Łaski, województwo Łódzkie.

Patzer E. T. w Kikach, poczta i st. kol. pow. Łaski, woj. Łódzkie.

„Pabjamo” Sp. Akc., Łódź.

Padowicz C., Łódź, Południowa 11.

Peřła i Pomorski, Fabryka maszyn i śrub metalowych, Łódź, Piotrkowska 69.

- Petzold F., Fabryka pończoch i trykotarzy, Łódź, Główna 8.
 „Pepege“, S-ka dla reprezentacji i sprzedaży wyrobów gumowych w Grudziądzu, Łódź, Nawrot 52.
- Pfeiffer B., Skład fabr. skór, Łódź, Piotrkowska 85.
- Pikielnego A. N-cy i N. Pikielny, Łódź, Cegielniana 24.
- Pile B., Skład materiałów aptecznych, farb i nasion, Łódź, plac Reymonta 5, 6.
- Piątkowski J., Cukiernia, Łódź, plac Wolności 4, tel. 35-63, Piotrkowska 126, tel. 36-33.
- Podętolski K., Mech. fabr. waty i watoliny, Łódź, Nawrot 33, tel. 22-08.
- Polsko-Bałtyckie T-wo Transportowe „Polbal“ Sp. Akc. Oddział w Łodzi, Piotrkowska 111.
- Polska Akcyjna Spółka Telefoniczna, Łódź.
 „Polon“, Sp. Akc. dla Przemysłu i Handlu, Łódź, Cegielniana 39.
- Powszechne Tow. Elektryczne A. E. G., Sp. z ogr. odp. Oddział Łódzki, Łódź, Piotrkowska 165.
- Polakiewicz H., Łódź, Piotrkowska 218, skład Piotrkowska 69.
- Pruszek Fr., Dom. Wola Wężykowa, pow. Widawa, st. kol. Łask.
- Prussak A., Przemysł Wełniany, Łódź, Gdańska 137.
- Prywes M., Łódź, Piotrkowska 49.
- „Przemysł Jedwabny“ Sp. Akc., Łódź, Cegielniana 13.
- Przygórscy B-cia M. i A., Przemysł Włókienniczy, Łódź, Piotrkowska, tel. 19-96.
- „Przezorność“ T-wo Ubezpieczeń, S-ka Akc. Oddział w Łodzi, Piotrkowska 102, tel. 27-08.
- Północne Towarzystwo Transportowe i Ekspedycyjne Sp. Akc., Łódź.

R.

- Raschig R., Fabryka wyrobów wełnianych, Łódź, Sienkiewicza 70.
- Reisfeld K., Fabryka wyrobów jedwabnych, Łódź, Południowa 67.
- Renus Al., Łódź, ul. Wólczańska 164.
- „Resursa“, Towarzystwo Rzemieślnicze w Łodzi.
- Riesenberg S., Łódź, Piotrkowska 23, tel. 29-72.
- Ritter R., Łódź, Piotrkowska 85.
- Rosenstein F., wł. Fabryki czekolady i cukrów „Arkadja“, Łódź, Ogrodowa 13.
- Rojewski, majątek Stronsko, pow. Łaski, woj. Łódzkiego.
- Rosicki, Kawecki i S-ka, Łódź, Orła 17/19,
- Rozen M. i N. D. Wiślicki, Łódź, ul. Wólczańska 18.
- Rotband L., Biuro Handlowo-Ekspedycyjne, Łódź, Zachodnia 6.
- Rosenberg B., Łódź, Piotrkowska 103.
- Roliński, Administrator dóbr w Juljanowie.
- Rubinstajn St. i S-ka, Sp. z ogr. odp., Łódź, Moniuszki 7.

- „Satelit” Sp. z ogr. odp., Łódź, Karolewska 9.
 Schülde A., Łódź.
 Schelstraete & V. Facon, Łódź, Piotrkowska 150.
 Schroeder R., Wykończalnia i farbiarnia, Łódź, 28-go P. Strzel. Kan. 44.
 Schreer G. wł. J. Schreer, Łódź,
 Schütz i Hampel, Łódź, 6-go Sierpnia 80.
 Schultz K., Łódź, Karola 11/13.
 Schicht i Kahlert, Łódź.
 Schwalbe Bracia P. i M., Łódź, Piotrkowska 85.
 Schwartz H., Tartak Parowy i obróbka drzewa, skład materiałów budulcowych, Łódź, Henryka 10, tel. 49-33.
 Sierakowski J., Fabr. wyrob. włókien., Łódź, Piotrkowska 66, tel. 15-86.
 „Silvars”, Tow. przemysłu drzewnego, Sp. z ogr. odp., Łódź, Srebrzyńska 2/4.
 Sienicki L., Fabryka wyrobów wełnianych, Łódź, 6-go Sierpnia 7.
 Skebelski, Krywin i S-ka, Wyrób pluszu, Sp. z ogr. odp., Łódź, Piotrkowska 44, tel. 11-99.
 Smarzyński J., F. Miłobędzki i J. Malewski, Sp. Akc. Przemysłu Włókienniczego, Łódź, Nowo-Senatorska 7.
 Sobociński M., Łódź, Pomorska 28.
 Somya K. Spadk., Łódź.
 Steinhardt i Birenweig, Biuro Techniczne i Przed. Techniczno-Handlowe „Technika”, Łódź, Prez. Narutowicza 44, tel. 14-37.
 Stokowski Z., majątek Prusinowice, pow. Łaski, woj. Łódzkie.
 Stachlewski Edm., Magazyn galant. i zabawek. Łódź, Pomorska 22.
 „Star” wł. A. Brenner, Łódź, Piotrkowska 80, tel. 4-76.
 Stein H., Przędzalnia, Łódź, Leszno 45, tel. 14-68.
 Stark Fr., Przedsięb. bud. i mech. stolarnia, Łódź, Pomorska 37.
 Stowarzyszenie Kupców m. Łodzi.
 Steigert G., Manufaktura bawełniana, Łódź, Piotrkowska 159.
 Stowarzyszenie Fabrykantów Przemysłu Włóknistego, Łódź, Zachodnia 67.
 Steigert B-cia, Łódź, Kilińskiego 193.
 Steigert J. Spadkobiercy, Łódź, Wólczańska 168.
 Stahl H., Łódź, Cegielniana 30, tel. 21-31.
 Strykowski B., Łódź, Piotrkowska 66, tel. 34-88.
 Stiller i Bielszowski, Tow. Akc. wełnianej manufaktury, Łódź.
 Suwalskich B-ci, Fabryka okuć budowlanych w Łodzi, Golca 9.
 Sulimierska L., Majątek Dobra, pow. Łaski.
 Szattan i J. Cynamon, Łódź, Aleja 1-go Maja 4.
 Sznajder K., majątek Paprotnia, poczta i st. kol. Zduńska-Wola, pow. Łaski, województwo Łódzkie.
 Szmulowicz J., Łódź, Piotrkowska 80.
 Szyffer M., Tow. wyrobów wełnianych, Sp. Akc., Łódź, Piotrkowska 187.

Szyffer M., Tow. wyrobów wełnianych, Sp. Akc., Łódź.
Szyc H., Fabryka pędzli i szczotek, Łódź, Zielona 14.
Szpet S., Łódź, Piotrkowska 5.
Szmeller E., Farbiarnia, Łódź, Kilińskiego 192, tel. 25-99.
Szolc R. i syn, Fabryka maszyn, Łódź, Anny 15/17.
Szafir i Bister, Mechaniczna pończoszarnia, Łódź, Nowo-Cegielniana 3/5.
Szymanowski Wł., Łódź.
Szaniawski T., Cukiernia i fabr. wyrob. cukierniczych, Łódź, Piotrkowska 113.

T.

Thomas i S-ka Przedsięb. Transp.-Eksp., Łódź, Piotrkowska 85.
Thiele B. wł. Art. Thiele, Fabryka przyrząd. tkackich, Łódź, 28 p. Strzel.
Kaniowskich 65.
Tow. Akc. Kaliskiej Manufaktury Pluszu i Aksamitu, Łódź, Piotrkowska 90.
Tow. Aprowizacji Miast Polski Sp. Akc. Oddział w Łodzi.
Tow. Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Żydów Gimnazjum
Męskiego w Łodzi.
Tow. Akc. Zgierskiej Manufaktury Bawełnianej w Zgierzu, skład w Ło-
dzi, Piotrkowska 177.
Tow. Akc. Tomaszowskiej Fabryki Sztucznego Jedwabiu, Łódź, Ewan-
gelicka 7.
„Toepffer L.” Spadkobiercy, Fabr. szpulek papierowych, Łódź, Kopernika 60.
Treszczański, Gliksman i S-ka, Fabr. wyrobów wełnianych Sp. Akc. Łódź.
Piotrkowska 63, tel. 6-97.
Trzeszczkowski An., Dom. Rudunki, poczta Zgierz.
Turski, Ćwikliński i S-ka, Fabr. maszyn i odlew. żelaza, Łódź, Słowiańska 31.
Turner S. i S-ka, Fabryka wyrob. baweł., Łódź, Piotrkowska 48.
Twardowicz L., Fabryka maszyn piekarskich i cukierniczych, Łódź, Kon-
stantynowska 36, tel. 11-26.
Tyber L., Papier, tektura i materiały piśmienne, Łódź, Piotrkowska, tel. 6-33.
Tyller Ch. I., Przedsięb. robót budowlanych, Łódź, Tramwajowa 11, tel. 14-79.

U.

Urbański Ks. T., Grabno, pow. Łaski.
Urbanowski A., Mechaniczne Zakłady Przemysłu Kamieniarskiego, Łódź,
Cmentarna 12.

W.

Walicki J., majątek Przecznie, pow. i st. Łask.
Wagner H. Spadkobiercy, Fabr. przyb. tkackich i maszyn, Łódź, Przejazd 10.
Warszawski A. M. i Synowie, Fabr. wyrobów wełnianych, Łódź.
Wagner Fr. i S-ka, Łódź, Wólczańska 103.

Wajsman A., Przemysł włókienniczy, Łódź, Piotrkowska 56, tel. 636.
Weinberg M., Łódź, Piotrkowska 86.
Wermiński J., Fabryka luster, Łódź, Nawrot 32.
Weiss K., Szarparnia, Łódź, Magistracka 3.
Weinberg M., Fabr. knotów, tasiem i płótna filbr., Łódź, Piotrkowska 86.
Werczycki G., Wykończalnia i farbiarnia, Łódź, Piotrkowska 75.
Witkowski J., majątek Krzywie, poczta i st. kol. Zgierz, pow. i Woje-
wództwo Łódzkie.
Wierzchleyska Z., majątek Karsznice, pow. Sieradzki woj. Łódzkiego.
Wicke E., Fabryka tasiem gumowych, Łódź, ul. Kopernika.
Wiskind M., Łódź.
Wiesenberg W., Fabryka trykotaży, Łódź, Gdańska 66.
Winter B-cia, Przędzalnia, Łódź, Aleksandrowska 56.
Wodzyński Wł., majątek Podole, pow. Łask, woj. Łódzkiego.
Wołkowyski I. B., Łódź, Prez. Narutowicza 11.
Wulfson H. Tow. Akc., Łódź.
Wutke K. wł. A. Wutke, Łódź, Piotrkowska 157, tel. 26-10.
Wyss H. i S-ka, Łódź, Kopernika 17.
„Węglblok”, Pol. Tow. dla handlu węglem, Sp. Akc. Oddz. w Łodzi.
Wężyk Ad., Dom. Willamów, poczta i telegr. Szadek, pow. Sieradzki.

Z.

Zakhajm M., Łódź, Piotrkowska 56, tel. 3-96.
Zander H., Skręcalnia mechaniczna, Łódź, Prez. Narutowicza 80, tel. 23-03.
Zmigród H. i S-ka, Łódź, Zw. Handlowy, Łódź, Konstanyńska 99.
„Zurek”, Fabryka wyrobów ceramicznych, Łódź.
Związek Majstrów Fabrycznych Rzeczypospol. Polskiej Oddział w Łodzi.
Związek Spółdzielni Spożywców Rzeczypospol. Polskiej Oddział w Łodzi.
Zylbersztram M., Łódź, Piotrkowska 80.
Żak S. i T. Wofsi, Łódź, Piotrkowska 69.

18
61 PE

